БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үнүп эдилеттинген

1952 сентябрь 4 ЧЕТВЕРГ № 174 (2604)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге алдар кылдыр (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чарлыы (1 арын).

Өөредилгениң баштайгы хүннеринде (1 арын).

Сүт-Хөлдүн тараа шөлдеринде (2 арын).

М. Шолохов. — Улуг тудугларның баштайгызы (2—3 арын).

Совет тургузуг (2 арын).

К. Бальчий-оол. — Ижин-шөйүндүпүн халдавырлыг аарыглары (3 арын).

К. Күскелдей. — Киномеханиктерге хомудап турар (3 арын).

В. Кучинский. — Польшаның көдээ черлери улуг чаартылгаларның оруунда (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

ВКП(б)-НИҢ XIX СЪЕЗДИЗИНГЕ ТӨЛЕПТИГ УЖУРАЖЫР ДЭЭШ

ВКП(б)-ниң XIX съездизин чыылдырар дугайында ВКП(б) ТК-ның доктаалы болгаш парлалгага үнген ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң чаа беш чыл планының талазы-биле ВКП(б)-ниң XIX съездизиниң директивалаының төлевилели база партияның өскерткен Уставының төлевилели Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарының политиктиг болгаш бүдүрүлгечи идепкейин көдүрүп үндүрген.

Совет социалистиг Төрээн чурттуң бүгү ажылчы чоннары-биле кады, бистиң областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, көдээ ажыл-агайның ажыл-ишчилери, интеллигентилери база бүгү ажылчы чоннары партияның XIX съездизинге ВКП(б) ТК-ның белеткээн документилеринге улуг көдүрлүүшкүн-биле ужуражып, ол документилерни боттарының коллективтериниң митингилеринге, хуралдарынга чугаалажып, XIX съездиге күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер-биле ужуражыр дээш социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин ап турарлар.

Қызылдың алгы заводунуң коллективи ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң чаа беш чыл планының талазы-биле директиваларның төлевилелиш таныжып чугаалажып турда, кидис идик өөр цехтиң начальниги эш Газизовтуң чугаалааны болза: «Чаа беш чыл планы социализмниң күчүлүг амыдыралчы күжүн, ажыл-агайның капиталистиг системазындан социалистиг системаның артык чоруун бүгү делегейге бүзүрелип көргүзер. Бистиң коллективис партияның XIX съездизинге алдар болдурган стахановчу ээлчегге киргеш, сентябрьның бүдүрүлге планын 200 хуу күүседир болгаш бедик шынарның продукциязын бээр».

Қызылдың авторота коллективи партияның XIX съездизинге алдар кылдыр чүк сөөртүрүнүң чыл планын ноябрьның 1-де күүседирин хүлээнген. Чолаачы, коммунист эш Татарчук капитал септелге чокка автомашиназы-биле 200 муң километрни эрттерин, токарьлар эштер Лазарев, Кузьмин олар ажыл нормазын 200 хуу күүседирин хүлээнгеннер.

Эзрбектиң хөмүр даш шахтазының коллективиниң митингизинге чугаазынга коммунист эш Беклемешев сентябрьның бүдүрүлге планын 170 хуу күүседирин хүлээнмишаан, коллективти бүдүрүлгениң чыл планын октябрьның 5-те, ВКП(б)-ниң XIX съездизиниң ажытынар хүнүнде күүседиринче кыйгырган. Ук бүдүрүлгениң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары бүдүрүлгениң чыл планын октябрьның 5-те күүседирин болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле даалганы ажырарын, продукцияның бот-өртөөн 2 хуу чиигедирин бир үн-биле шиитпирлээннер. «Элегес Аксы» шахтада эш В. Монгуш стахановчу ээлчегге киргеш, ээлчег бүрүзүнде ажыл нормазын 2-ден эвээш эвес катап күүседир дугайын хүлээнген.

Партияның XIX съездизин чыылдырар дугайында ВКП(б) ТК-ның доктаалы облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының чолаачыларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыттарының ортузунга социалистиг чарышты калбарткан. Автотранспорт конторазының коллективи сентябрьде чүк сөөртүр планын 25-те күүседир, пландан ажыр 200 тонна чүктү сөөртүр дугайында хүлээлгени алган. Стахановчу чолаачы эш Ковалев — «Партияның XIX съездизинге мээң күш-ажылчы белээм болза, кывар, чаар материалдарны камнап албышаан, сентябрьның бүдүрүлге планын 230 хуу күүседирим болзун» деп чугаалаан.

Партияның XIX съездизиниң материалдарынга сорук кирген, Кызыл районның «Бай-Булун» көдээ ажылагый артелиниң кежигүннери күрүнеге тараа дужаар планын хуусаа бетинде күүседкен. Колхозтуң хову ажылында ажылдап турар Ондар, Бадарчи, Чичан-оол, Чыдырбай олар ажыл нормазын хүн-бүрүде ажыр күүседип турарлар.

Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң кежигүннери боттарының хуралындан ниитиниң малынга сиген кезип белеткээр планны күүсетпишаан, күрүнеге тараа дужаар планны сентябрьның 10-да бүрүн күүседирин шиитпирлээн.

Партияның XIX съездизинге күш-ажылчы алдар кылдыр чаа-хөлчүлер күрүнеге тараа дужаар планын сентябрьның 1-де 106,8 хуу кылдыр, обласка бир дугаарында күүседкен.

Ооң-биле кады, бистиң ажылыныста четпестер база бар. Чүл дээрге, мал чеми белеткээриниң планын дыка хөй районнар ам-даа күүсетпээн, дүжүт ажаап алыышкынының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының ажылы оожум темпи-биле чоруп турар. Чаа-Хөл район күрүнеге тараа дужаар планын бүрүн күүседкен турда, чамдык районнарда ол ажыл кончуг куду түннелдиг болуп турар. Ылангыя сентябрь 1-де күрүнеге тараа дужаар планны Бии-Хем район 4,3 хуу, Таңды 15,6 хуу, Каа-Хем район 18,7 хуу, Барыын-Хемчик 20,1 хуу күүседкен болуп турар.

Партия организацияларының сорулгазы болза, ВКП(б)-ниң XIX съездизинге белеткел үезинде, ажылчы чоннуң ортузунга политмассалыг, организакчы ажылдарны күштелдирип чорудары болур. Партияның XIX съездизинге материалдарны ханы өөренири, ажыл-ишчи чугаалажып көөрү чаа беш чыл планын чедиишкинниг күүседиринче массаның политиктиг болгаш бүдүрүлгечи идепкейин улам көдүрер.

ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң чаа беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизиниң директивазының төлевилели бистиң советтиг Төрээн чуртувустуң чечектелип хөгжүүрүнүң демиселиниң улуг келир үезин тодарадып көргүзүп турар.

Үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агайның, бараан саарылгазының, транспорттуң болгаш харылзааның, база ол ышкаш совет чоннуң чаагай амыдырал чуртталгазының, кадык камгалалының болгаш культурлуг деннелиниң чаа көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле демиселдиң тодаргай программазы төлевилелде кирип турар. Чаа беш чыл планын күүседири социализмден коммунизмче бурунгаар хөгжүлдеге улуг базым болур.

Партия организацияларының хуралдарынга партияның өскерткен Уставының төлевилелин калбаа-биле чугаалажып көрүп турар үеде, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел калбак, партия организациязының дайынчы аргалыы бедик болур болгаш ажылда четпестерни узуткаар боттуг хемчеглер алдынган турар ужурлуг.

«Победа» колхозтуң хуралынга партия кежигүнү эш Анайның чугаалааны болза: «Бистер,тыва улус бодувустуң аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүлүг амыдыралывысты коммунистиг партияның, ынак баштыңчы болгаш башкы эш Сталинның ачызы-биле чедип алган бис. Бистер бүгү совет чон-биле кады, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузары дээш, чаа беш чыл планының күүселдези дээш кызымаккай демисежир хүлээлгелиг бис».

Совет Тываның ажылчы чоннары партияның XIX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты калбартып, үлетпүр бүдүрүлгелериниң кончуг эки ажылдаары дээш, дүжүт ажаап алыышкының чидириг чокка чорудары дээш, тараа белеткелиниң планын хуусаа бетинде күүседири дээш, эш Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээлгелерни чедиишкиннер боттандырары дээш шиитпирлиг демисежирлер.

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың тугун бедик көдүрээлиңер!

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге алдар кылдыр

Москваның автозаводчуларының кыйгырыынга харыы

ТБИЛИСИ. ВКП(б)-ниң XIX съездизинге алдар болдуруп социалистиг чарышты организастаар дугайында Москваның И. В. Сталин аттыг автозаводунуң коллективиниң кыйгырыын Тбилисиниң паровоз вагон септээр И. В. Сталин аттыг заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчыттары изии-биле деткип турарлар.

Августуң 28-те анаа хөй кижи киржикчилиг хурал болган. Москваның автозаводчуларының социалистиг хүлээлгелериниң дугайында медеглелди заводтуң начальниги Д. Мамацашвили кылган.

Токарь-механик цехиниң шалыпчызы И. Чумбуридзеге сөс берген. Ол бодунуң чугаазынга ВКП(б)-ниң XIX съездизин күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер-биле демдеглээринче заводтуң коллективиниң чүткүлүнүң дугайында чугаалааш, августуң болгаш сентябрьның планнарын 108 хуу күүседир, продукцияның бот-өртөөн чиигедип тургаш, 120 муң рубльди камнап алыр деп цехтиң коллективиниң мурнунга хүлээлгени алган.

Дараазында дарган В. Гамхуашвили, котел цехиниң бүдүрүлге участогунуң начальниги Г. Датуашвили болгаш өскелер-даа чүве чугаалааннар. Олар съездини күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер-биле ужуражырынга боттарының беленииниң дугайында чугаалап турганнар.

Заводтуң ажылчыннарының ниити хуралы партияның XIX съездизинге алдар болдуруп, социалистиг хүлээлгени алган. Бүдүрүлгениң тос айның программазын сентябрьның 25-те доозар, пландан дашкаар 18 вагоннарны септээр болгаш чурттуң демир оруктарынга дыка хөй санныг артык кезектерни пландан дашкаар бээр, 100 муң киловатт шак электри күжүн камнап алыр деп ол заводтуң коллективи хүлээнген.

(СЭТА).

Кыдыкы Соңгу-чүктүң улустарының күш-ажылчы көдүрлүүшкүнү

ЧУМИКАН. (Хабаровск край). Партияның XIX съездизин чыылдырар дугайында ВКП(б) ТК-ның доктаалын Тугуро-Чумиканский районнуң ажылчы чоннары ынак Төрээн чурт дээш улуг чоргаарал болгаш өөрүшкү-биле уткаан. Балыкчылар турлагларында, колхозчу шөлдерде, ивижилериниң майгыннарында хайныышкынныг беседалар эрттип турар. Беш дугаар беш чыл планының талазы-биле съездиниң директиваларын ажылчыннарга болгаш колхозчуларга агитаторлаар тайылбырлап таныштырып турарлар.

«Красная заря» артельдиң бригадири агитатор эш Дубров балыкчылар-биле беседа кылгаш, чугаалазны болза:

— 1955 чылдың төнчүзүнде бистиң чуртувуска кандыг-кандыг улуг чаартылгалар болган турарын көөр бис. Кыдыкы Соңгу-чүктүң районнарының бойдус байлактарыш моон соңгаар шингээдип алырын көрген.

Беш чыл планының төнчүзүнде балык тудары 1950 чылдың децелинден 58 хуу өзер ужурлуг. Бистер балыкчылар болза, балык үлетпүрүнүң ажылын экижидери дээш демиселдиң идепкейлиг киржикчилери болур бис.

Беседа болган соонда артельдиң балыкчылары лосось тывыжының чыл планын сентябрь 1-де күүседир деп чангыс эп-сеткилдиг шиитпирлээннер.

Стахановчу ээлчегге турушпушаан, балыкчылар болгаш механизаторлар балык тывыжының болгаш ажылдап кылырының темпизин бедиткеннер. Август 25-те Чумиканның балык комбинадының ажылчыннары чыл планының күүселдезиниң дугайын рапорттааннар.

(СЭТА).

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедип турар

Барыын-Хемчик районнуң Хөнделең сумуда Ворошилов аттыг көдээ ажыл-агай артели эш Сталинга чоруткан чагаада алган хүлээлгезин күүседип, ылангыя ВКП(б)-ниң XIX съездизинге чедиишкинниг ужуражыр дээш бо чылдың элбекшилдиг дүжүдүн организастыг ажаап ап турар.

Эш Х. Манчын бригадирлээн 2 дугаар хову бригадазы бригаданың кежигүннерин 6 бөлүк кылдыр үзүп тургускан. Оларның аразынга социалистиг чарышты калбартып, шилчиир кызыл тукту тургускан.

Ол бригаданың эрткен чазын тараан 375 га шөлүнүң га бүрүзүнден 17—18 центнер дүжүттү алыр дээн сорулга күүсетинип турар.

Бригада август 27-ге чедир 123 га тарааны ажааган. ВКП(б)-ниң ам болур XIX съездизинге чедиишкиннинг ужуражыр дээш колхозчулар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турар. 72 харлыг Сандык болгаш Белек, Бады-Хөө, Дамба олар хол кадыыры-биле тараа кезериниң нормазын 175—200 хуу күүседип турар. Боду чоруур комбайнның комбайнёру эш Кагахов ажыл нормазын 175 хуу чедир күүседип турар. Колхозтуң автомашиназының чолаачызы область Совединиң депутады эш Деспижек тараа сөөрттүрүнүң нормазын 200—225 хуу чедир күүседип турар. Тараа дужаалгазында Қоңзай-оол, Сүүр-Қара ышкаш мурнакчылар көвүдеп турар.

Ажыл-ишке күжениишкин

КӨК-ТЕЙ (**телефон-биле**). Қызыл районда «Совет Тыва» көдээ ажылагый артелиниң колхозчулары дүжүттү чидириг чокка ажаап алыр, күрүнеге тараа дужаарын дүргедедир дээш чүткүлдүг ажылдап турар.

Қызыл МТС-тиң комбайнёрлары Қатаев баштайгы 6 хүн 80 гадан 131 тонна, Иванов 3 хүн 39 гадан 56 тонна дүжүттү ажаап алган. Артельдиң хову турлаанда 74 кижи бар, комбайннардан тарааны 6 тергелер улаштыр дажыглап турар.

Август 30-ге чедир күрүнеге 110 тонна тараа дужааган.

Қомбайндан хүнде 16 терге тараа сөөртүр нормазын эш Даваа 22 чедир, эш Лопсаң 26 чедир күүседип турар. Ол ышкаш 12 тонна саваң тыртырар хүн нормазын 20 тонна кылдыр ажылдап турар Тас-оол, оон-даа өске мурнакчылар колхозтуң дүжүт алыышкынында улам көвүдеп турар.

Ажаап алыышкын түлүктеп турар

Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакы сумуда «Коммунизмче орук» колхоз дүжүт ажаалгазынга август 15-тен эгелеп кирген. Август 25-ке чедир «Сталинец—6» деп комбайн-биле 137 ганы ажааган. Ында комбайнёр эш Х. Очур-оол хүнде 10 ганы кезер нормазын 13 га чедир күүседип турар. «АТЗ—НАТИ» деп тракторнуң трактористи эш О. Алдын-оол ышкаш ажыл нормазын ажыр күүседип турарлар хөй.

Колхозта тараа кезилдезин ажаап алыышкынның бөдүүн машиналары-биле, хол кадыырлары-биле болгаш комбайннар-биле чорудуп турар. Баштайгы бастырган тарааларны күрүне складынче үзүктел чок чүдүрүп турар. Колхозтуң шөлдеринде дүжүт ажаалгазының ажылы түлүктеп турар.

Чимис ажаап алыышкыны

КРАСНОДАР. Кубаньның садтарында яблоктарның болгаш сливкаларның массалыг ажаап алыышкынын эгелээн. «Агроном» совхозтуң коллективи чимистиң бедик дүжүдүн өстүрүп алган. Совхозтуң сады 1812 гектарда чаптыла берген туруп турар.

Крайның консерва кылыр заводтарынче совхоз 1000 тонна ажыг яблоктарны болгаш сливкаларны чорудупкан. 900 тонна ажыг эң эки чимистерни Москваже база Ленинградче чүдүрүп чорудупкан.

Совхозтуң коллективи вагон ишти чимистерни Донбассче чүдүрүп чорудупкан. Ол болза, байыр таварыштыр шахтёрларга белек болган.

(СЭТА).

Тыва автономнуг областың МТС-ториниң комбайнёрларын болгаш комбайн агрегаттарының ажылдакчыларын орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Тыва автономнуг областың МТС-ториниң комбайнёрларын болгаш комбайн агрегаттарының ажылдакчыларын орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаарының дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1950 чылдың апрель 27-деги Чарлыын ёзугаар, 1951 чылда тараа культураларының ажаап алыышкынынга болгаш бастырылгазынга бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш **шаңнаары болза:**

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ҚЫЗЫЛ ТУК ОРДЕНИ-БИЛЕ

1. **Дремлюгов** Иван Александрович — Бай-Хаак МТС-тиң комбайнёру, 35 ажыл хүннериниң дургузунда кестирген шөлден «Сталинец—6» деп комбайн-биле 5122 центнер тараа культураларын бастырган.

2. **Иванов** Андрей Степанович — Бии-Хем МТС-тиң комбайнёру, 35 ажыл хүннериниң дургузунда кестирген шөлден «Сталинец—6» деп комбайн-биле 5500 центнер тараа культураларын бастырган.

3. **Казулин** Георгий Порфирьевич—Сүт-Хөл МТС-тиң комбайнёру, 33 ажыл хүннериниң дургузунда кестирген шөлден «Сталинец—6» деп комбайн-биле 5138 центнер тараа культураларын бастырган.

4. **Мурыгин** Данил Иванович — Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнёру, 35 ажыл хүннериниң дургузунда кестирген шөлден «Сталинец—6» деп комбайн-биле 5536 центнер тараа культураларын бастырган.

5. **Ураков** Петр Иванович — Бай-Хаак МТС-тиң комбайнёру, 35 ажыл хүннериниң дургузунда кестирген шөлден «Сталинец—6» деп комбайн-биле 5111 центнер тараа культураларын бастырган.

„КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ДЭЭШ“ ДЕП МЕДАЛЬ-БИЛЕ

1. **Бобков** Александр Дмитриевич—Бай-Хаак МТС-тиң комбайнёру.

2. **Лопатин** Алексей Степанович—Бии-Хем МТС-тиң комбайнёру.

3. **Межов** Иван Георгиевич—Бии-Хем МТС-тиң комбайнёру.

4. **Михальченко** Иван Тимофеевич—Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнёру.

5. **Осипов** Игнатий Григорьевич—Бии-Хем МТС-тиң комбайнёру.

6. **Терехов** Николай Иванович—Сүт-Хөл МТС-тиң комбайнёру.

7. **Ыглаар-оол** Монгуш Шыванович—Сүт-Хөл МТС-тиң тракторизи.

„КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ“ ДЕП МЕДАЛЬ-БИЛЕ

1. **Абаковская** Александра Георгиевна—Бии-Хем МТС-тиң комбайнёрунуң дузалакчызы.

2. **Бошашев** Петр Павлович—Бай-Хаак МТС-тиң тракторизи.

3. **Бюрбю** Ондар Дандарович—Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң колхозчузу.

4. **Егоров** Федор Степанович — Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнёрунуң дузалакчызы.

5. **Ермолаев** Илья Алексеевич — Бай-Хаак МТС-тиң тракторизи.

6. **Калбак** Михаил Чыдыг-оолович—Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнёрунуң дузалакчызы.

7. **Корстаж** Борис Францевич — Бии-Хем МТС-тиң комбайнёрунуң дузалакчызы.

8. **Кусков** Иван Максимович — Бии-Хем МТС-тиң комбайнёрунуң дузалакчызы.

9. **Полухин** Василий Устинович—Бии-Хем МТС-тиң комбайнёрунуң дузалакчызы.

ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң даргазы
Н. ШВЕРНИК.

ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң секретари
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль,
1952 ч. август 2.

Өөредилгениң баштайгы хүннеринде

БИИ-ХЕМ

ТУРАН (**телефон-биле**). Бии-Хем район төвүнде чеди чыл школазы (директору эш Мучаев) августуң 31-де лозунг, плакаталар-биле көрүштүг шиметинген турган. «Өөредилгеже чаа күш-биле, уруглары!» деп бижигилээн лозунгулар чайынанып тургулаан. Хөй янзы материалдарлыг хана солунунуң бирги номери сентябрь 1-де база үнген.

Чараш кетингилээн, өөредилге херекселдери-биле хандыртынган уруглар сентябрь 1-ниң эртенинде школазынче шуужуп кээп турганнар. Башкылар уругларны класстар аайы-биле хүлээп ап турган.

Школада комсомол организациязының секретари ам чедиклассчы Серен, эге школаның амгы дөрткүклассчызы Дарыймаа, бешки класстың отличниги турган, амгы алды-классчы Иму болгаш оон-даа өскелер 1952—53 өөредилге чылында бүгү эртемнерге эки болгаш кончуг эки демдектерлиг өөренирин хүлээнмишаан, ол талазы-биле школаның класстарын болгаш районнуң бүгү школачыларын кыйгырып турганнар.

Туранның чеди чыл школазы чаа өөредилге чылынга бүгү тала-биле үлегерлиг белеткенген болгаш сентябрь 1-де 203 уругларлыг ажылдап кирген. Ол хүн районнуң ортумак болгаш чеди чыл база эге школалары өөредилгелерин шупту эгелей берген.

ЭРЗИН

ЭРЗИН (**телефон-биле**). 1952—53 өөредилге чылын Эрзин районнуң школалары чедиишкинниг уткаанар. Районда 7 (оон иштинде 3 эге) школалар бар, олар чаа өөредилге чылынга белеткелин чогуур өйүнде доосканнар. Ол бүгү ажылларны райсовет күүскомдан тургусканы комиссия акт ёзугаар хүлээп алган.

Август 31-де школаларже уруглар үдээн ада-иелер соксаал чок шуужуп турган. Сентябрьның 1-де районнуң шупту школалары өөредилгезин эгелей берген.

Өөредилге эгелээнинин баштайгы шактарында четче эвес медээ ёзугаар алырга, районнуң школалары ажылын 924 уруглар-биле эгелээн, азы план ёзугаар үгле 78 өөренирчи четпес. Район төвүнде 7 чыл школазының (директору эш Кляжев) класстарынга эртенги шактарда-ла 428 уруглар олурупкан турган.

Колхозчу малчын

Ийи-Талда Жданов аттыг колхозтуң өшкү малын кадарып турар Қыргыс Доспанчык ол хүлээлгезин ак-сеткилдиг боттандырып турар. Оон малдаан өшкүлери шупту менди, ажаалданың экизинден дыка семис болуп турар.

К. Доспанчыктың өшкүзүнден бо чылын 92 өшкү 115 анайлар берген. олар ам шупту доругуп өскен. Моон соңгаар оон-даа артык кызымак ажылдаарын Доспанчык хүлээнип турар.

Сүт-Хөлдүң тараа шөлдеринде

Партийжи агитас-массалыг ажыл

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумузунда улгаттыр катышкан «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелинде партия эге организациязы (секретари эш С. Сандан) күскү дүжүт ажаап алыышкынының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының үезинде хову турлаанда партийжи агитас-массалыг ажылды эки организастаан.

Ховунуң № 1—2 бригадаларының, трактор бригадазының турар черлерин лозунг, плакаттар, чуруктар-биле шимеп кылган. Партия эге организациязы дүжүт ажаап алыышкынында болгаш күрүнеге тараа дужаалгазында ажылдап турар ажыл-ишчилериң ортузунга агитас-массалыг ажылдар чорударынга партия, совет активчилеринден 22 кижини агитаторлар кылдыр хуваап тургускаш, партия эге организациязының бүгү кежигүннер хуралынга бадылаан.

Агитаторлар колхозчулар ортузунга беседаларны, солун номчулгаларын хүн бүрүде-ле хостуг шактар үезинде чорудуп турарлар. Бригада төптеринде көргүзүг самбыралары ажылдап турар, колхозтуң төвүнде хүндүлел самбыразынга мурнакчыларны илередип, чарлап турар. Агитаторлар хана солунну болгаш агитхуудустарны айыткан хуусаазында саадалга чокка үндүрүп, бүдүрүлгениң мурнакчыларын чырыдып бижип турар болгаш ажылда четпестерни база илередип шүтүмчүлеп бижип турар.

Оон аңгыда, ВКП(б) райкомунуң пропагандизи эш К. Седип, «Волга-Дон каналының дугайында» деп лекцияны колхозчуларга номчуп берген, 100 ажыг кижи дыннап эрткен.

Дүжүт ажаап алыышкынында мурнакчы ажылдап турар колхозчулар дыка хөй. Ылаңгыя ажылдың хүн нормазын сноп баглакчызы эш Арташ 106 хуу, хол кадыры-биле тараа кезип турар эштер Очур-оол 190 хуу, Өшкү 116 хуу, Деге 110 хуу, Халбың 110 хуу кылдыр хүн-бүрүде ажыр күүседип турарлар.

Ам колхозчулар дүжүт ажаап алыышкынының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын кыска хуусаада доозар, ВКП(б)-ниң XIX съездизинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин боттарынга алган ажылдап турарлар.

Э. БАИР.

Тараа хүлээп алыр черде агитаторлар

Сүт-Хөл районнуң төвү Суг-Аксы суурда күрүненің тараа хүлээп алыр пунктузунга хүн-бүрүде-ле көдээ ажыл-агыйның 70—80 ажылишчилери ажылдап турар. Оларның ортузунга партийжи агитас-массалыг ажылды чорударынга 12 кижи составтыг тускай агитколлективти районнуң партия, совет активчилеринден ВКП(б) райкому тургускан. Агитколлективтиң удуртукчузунда районнуң 7 чыл школазының директору эш Комбуй-оол ажылдап турар.

Агитколлективтиң агитаторлары күрүнеге тараа дужаап келген көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ортузунга янзы-бүрү темаларлыг илеткелдерни, лекцияларны болгаш беседаларны, ыыткыр номчулгаларны чорудуп турар болгаш көргүзүг самбыразын, хана солунну, агитхуудустарны хүн-бүрү үндүрүп турар. Агитаторлар боттарының лекцияларынга, илеткелдеринге, беседаларынга бүгү делегей байдалының дугайын, ВКП(б)-ниң XIX съездизинге улуг чедиишкиннер-биле ужуражыр дээш совет кижилериниң чаа бедиткен хүлээлгелерни ап, улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарын база районнуң колхозтарының күрүнеге тараа дужаап турарының байдалын чугаалап берип турарлар.

Ол ышкаш көргүзүг самбыразынга, хана солунга, агитхуудустарга күрүнеге тараа дужаар планын мурнакчы күүседип турар колхозтарны, тараа хүлээп алыр пунктуда шалыпчы ажылдап турарларны хүн-бүрү илередип чырыдып бижип турар болгаш ажылда четпестерни додаргай илередип көргүзүп турарлар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Бот-тывынгыр уран-чүүл көргүзүү

Сүт-Хөл районнуң төвү Суг-Аксы сумузунда Калинин аттыг колхозка районнуң культура бажыныың коллективи эш Мөгениң удуртулгазы-биле чедип келгеш, колхозчу тараажыларга солун концертти көргүскен.

Культбригаданың концерт программазында Улуг Сталин дугайында болгаш колхозчу амыдыралдың дугайында чаа, солун ырлар кирип турар. Ол болган концерт көрүлдезинге 65 колхозчу тараажылар келген болгаш ындыг концерттер үргүлчү болуп турарын улуу-биле күзеп турганнар.

Районнуң культура бажыныың бригадазының ол көргүзүлгези болза, көдээ чонга солун көргүзүглүг концерттерни доктаамал кылып болурунуң аргазы бар дээрзин бадыткаан.

М. БЮРБЮ.

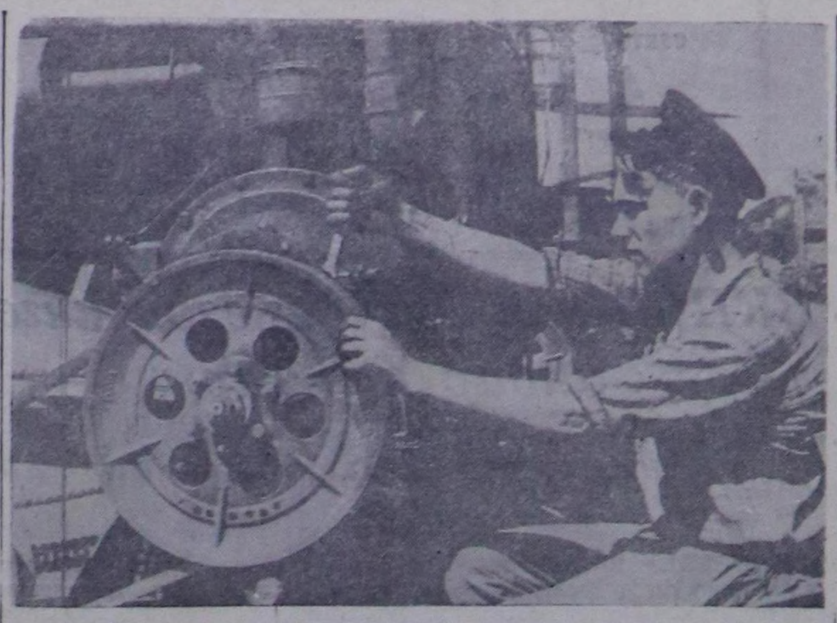

Каа-Хем районда «Сталинчы орук» колхозта «Сталинец—6» комбайнның комбайнёру Н. Булгаков хүн-бүрү 12—14 га черниң дүжүдүн ажаап ап турар.

Чурукта: Н. Булгаковтуң комбайнын хынап көрүп олурары.

Чуруу **А. Ермолаевтин.**

Дүжүт ажаап алыышкынында четпестерни чайладыр

ТУРАН. **(Телефон-биле).** Бии-Хем районнуң Өөкте «Искра» колхозтуң ажыл-ишке ынакшылдыг тараажылары бо чылын чаагай дүжүттү өстүрүп алган. Амгы үеде тараа кидин-не быжып турар, 60 ажыг га шуут ажаап алырынга белен болган.

Колхоз дүжүт алыышкынынче август 25-те кирген. План ёзугаар 36 кижи, тараа кестирер 4 машиналар ажылдаар ужурлуг. Организастыг удуртулганың чөгенчиг байдалындан шөлде чүгле 20 хире кижи бар, машиналар баштайгы хүнденне үрелип, септелгени удур чорудар апарган.

Колхозтуң даргазы эш Витнер, хову бригадазының удуртукчузу эш Санчин олар «тараа ам-даа чиг» деп хөөнге шырыңмалатынгаш, бар күштерин чөп ажыглавайн, чүгле комбайн манап, ол чугула кампания ажылын ала-чаягаар агымда шилчиткен.

Күш-ажылдың чуруму багай, кижилериң кылган трудоденьериң кым-даа демдеглевейн турар. Август 29-ка чедир кестинген 30 га шөлдүң деңкезиниң снову баглатынмаан, чидириг улуг. Ол ышкаш тараажыларның ортузунда номчулгалар, беседалар боттанмайн турар. Көргүзүг самбразы организастатынмаан, агитлисток онза хожудаашкынны чырытынып турар.

Турлагда чоннуң ортузунче кирбес канцеляр бюрократсыг ажыл стилинден дарый чайлаар херек. Колхозчуларны дүжүт алыышкынынче бүрүн киириштирер, суурнуң ажылчы чоннарыч эвилелдээр ужурлуг.

М. КАВАА-САРЫГ.

Области сиген кезилдезиниң чоруп турары

(август 31-де хуу-биле)

Районнар	Бүгү белеткээн сиген	Оон иштинде колхозтар	Салган силос
1. Тожу	122,3	103,4	200,0
2. Танды	90,6	76,1	71,3
3. Каа-Хем	89,0	92,5	113,0
4. Бии-Хем	82,6	84,5	156,2
5. Өвүр	80,6	92,9	232,5
6. Улуг-Хем	73,0	76,8	204,2
7. Чөөн-Хемчик	65,5	65,2	135,5
8. Чаа-Хөл	63,7	62,0	214,2
9. Кызыл	56,4	57,6	59,9
10. Барыын-Хемчик	50,7	50,6	108,6
11. Эрзин	47,6	35,3	111,3
12. Сүт-Хөл	47,2	52,6	159,0
13. Бай-Тайга	38,5	36,9	114,7
14. Тес-Хем	37,9	37,6	115,6
15. Тере-Хөл	22,2	18,5	—
16. Мөңгүн-Тайга	4,6	—	—

Совет тургузуг

Суму Совединиң сессиязы

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумуу Совединиң 17 дугаар сессиязы августуң төнчүзүнде болуп эрткен. Сессияга «Сталинчы орук» колхозтуң мал ажылының дугайында сумуда мал эмчизи Сергеленниң илеткелин дыннаан.

Ниитиниң малын эки шынарлыг, продуктулуг болдурар дээш ажылды күштелдирип, малчын хүлээлгеге дуржулгалыг колхозчуларны быжыглаан. Оон түннелинде бүгү чүзүн малдың чаш төлү бүрүн камгалатынган болгаш мал ажылы эки түннелдиг болган. Ынчангаш «Сталинчы орук» колхоз мал бажын өстүрериниң күрүне планын август 1-ге чедир ниитизи-биле 114 хуу, оон иштинде тус-тус чүзүн аайы-биле алырга 103—150 хуу чедир күүсеткен.

Колхозта мал ажылының талазы-биле мурнакчылар хүн-бүрү өзүп турар. Чылгычы Билипкен, хойжулар Борашпан, Самьяа, өшкү малдап турар малчыннар Эрелчин, Амирбет олар малдың чаш төлүн бүрүн ап, оларны эки деңгилделиг кылдыр өстүрүп турар. Эң ылаңгыя өшкү малдап турар колхозчулар төрээн 882 өшкүлерден 916 анайны ап, дорукту-руп турар.

Ынчалза-даа ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б)-ниң ТК-зының «Мал бажының учёдунда четпестерни узуткаар болгаш колхозтарның ниитиниң мал ажылын камгалаар талазы-биле хемчеглер дугайында» төөгүлүг шиитпирин колхозта дыка четпес күүседип турар деп илеткелчи чугаалаан. Эң ылаңгыя инек мал ферма-зының эргелекчизи Самбу продуктунуң кандыг-даа отчёт, учёдун негелдезинге чедир кылбайн турар. Бо ажылда мындыг четпес турунда, суму Совединиң талазындан-даа, районнуң көдээ ажыл-агый килдизи, оон ревизор бухгалтери Баву ол талазынче кичээнгей салбаан, ону боттуг удуртпаан. Ол ышкаш колхозчу малчыннар Гладкова, Чамбал, Сергелен хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүсетпейн турар деп илеткелчи түннелинде чугаалаан.

Колхозтуң мал ажылында четпестерни, эң ылаңгыя малдарның страхованиезин, актызын кылбайн турарын, малга чемни четпес белеткеп турарын илеретпишаан, ол четпестер-биле колхоз баштаар черинин, суму Совединиң болгаш районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эптежип турары улуг четпес деп, сессияга санал берген депутаттар шүүмүүлээш, ол четпестерни дарый чок кылырын негээн.

Мал ажылында четпестерни дораан узуткаар, малга четчир саңныг чем суурну тургузарының, мал ажылынга отчёт, учётту экижидеринин база кышка удур белеткелди эки организастаар дугайында суму Совединиң сессиязы тодаргай шиитпирни үндүрген.

С. САНДАН.

Суму Совединиң ажылын бедик деннелче

Улуг-Хем районнуң Хендерге суму Совединиң организас-массалыг ажылы чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан. Оон тодаргай барымдаазы болза, суму Совединиң ажылынче Советтиң депутаттарын, доктаамал комиссияларны болгаш активти киириштирбейн турары база ол ышкаш Советтиң удуртулгазында турар черлерни кошкак удуртуп турары болур.

Сумуда эмнелге пунктузунуң септелгези августуң төнчүзүнге чедир күүсетинмээн, школаның оттулар ыяжы четче белеткетинмээн болгаш белеткетинген ыяжы школа чанында эккелдинмээн. Оон аңгыда сумуда Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ажылынче кичээнгейни салбайн, ону дорт удуртулгадан дашкаарлаткан. Колхоз малга чем белеткелин чүгле 20 хуу хире-ле күүсеткен.

Эрткен үелернің дургузунда суму Совединиң сессиязын чүгле 3 катап эрттирген. Сессияның үндүрген шиитпирлериниң күүселдезиниң хыналдазын негелдезинге чедир чоруп-пайн турар. Хамаатыларның хуралын чыл эгезинден бээр шуут эрттирбээн.

Суму Совединиң депутаттары соңгукчуларның мурнунга боттарының отчёттарын ыяавыла берген турар турбужа, депутаттар Сүрүмаа, Анайбан отчёттар бээрден туржук, суму Совединиң сессияларынга кандыг-даа чылдагаан чок келбейн турган.

Суму Совединиң ажыл планы чок. Чыл эгезинден бээр сумуда колхоз даргазының, доктаамал комиссияларның ажыл-чорудулгазының талазы-биле отчёттарын суму Совединге чаңгыс катап-даа дыннаваан.

Амгы эң харыысалгалыг үеде—дүжүт ажаап алыышкынының чоруп турарының үезинде суму Совединиң ажылын мындыг куду деннелге тургузуп болбас дээрзи билдингир. Хендерге суму Совединиң организас-массалыг ажылын дарый бедик деннелге тургузары негетинип турар.

Ынчангаш суму Соведи депутаттарны, активтерни болгаш доктаамал комиссияларны дамчыштыр чоннуң ортузунга чорудар ажылдың планын кылып, Советтиң ажылын план ёзугаар чорудары, Советтиң удуртулгазында колхозтуң ажылын удуртурун экижидери чугула.

Т. БАЛГАН.

Улуг тудугларның баштайғызы

(Төнчүзү. Эгези № 173 (2603) «Шын» солунда).

Михаил ШОЛОХОВ

Ам тудуг шөлүнде Алякин-даа, оон өөрү-даа чок, ынчанмыжа оларның бүдүрүп каан ажыл-үүлези оларның-биле кады ажылдап турганнарның болгаш оларның ажылының түннелин ажыглаарының сагыжынга кезээде артып калыр.

Эң болбаазын техника-биле тудуг чеже-даа хандыртынган болза, чамдыкта харын улуг ондагайлыг чүүлдер-биле холбашкан аар күш-ажылды база-ла хереглеп турган. Эрткен чылдың үерлээшкининде сугнуң шапкын агыышкыннары шлюз-өөштериниң болгаш ГЭС-тиң котлаваннарынче тырлып кирип турган. Ол агымнар оруктарның үүрмек элезин-даштарын чуй шаап, черниң чалданган оргаларын кылыр земснарядтарының суг-чаштырыкчыларын үреп турганнар. Сугда дүжүп калган суг-чаштырыкчыларын камгалап алыр дээш, тудугжулар доштуг сугну моюнга чедир үзүп ажылдап турганнар. Харын олар ону ынчалдыр кандыг-даа дужаал чокка, боттарының эки-туралыг эгелээшкин, күзели-биле кылганнар. Олар плотинаның оң талакы эриин болгаш Цимлянск ГЭС-тиң котлованының суг өтпес тудуштуруун камгалап алганнар.

Доннуң агымын суг эрттер плотиналап эрттирбишаан, хемниң эрги тарлаан унун хөөп турда, ону долдур хөмери кончуг берге болган...

Электри фонарьларының болгаш прожекторларның херели-биле чырытынган карангы дүнелерде автомашиналар чанынга муң-муң кижилер чыглып турганнар. Ол болза, чүгле тудугжулар эвес, харын тудуп, бүдүрүп турарларга боттарының шыдаар шаа-биле дузалаар дээш чоок-кавы хуторлардан келген чурттакчылар база-дыр.

Тудуг районунуң начальниги Резчиков команда бээр черинде чуга манзы-блие кылган бичии бажыңчыгажының соңгазындан биче када харагалзап көргеш, азы экскаваторларның улуг хымыштары машиналарже чүүк чүдүрүп турар чоор бе, азы муң-муң кижилериниң холдары аар машиналарны даш-биле каш-ла секунда иштинде долдур оваалап турар чоор бе деп чүвениң аайын тыппайн баргылаар. Даштарның какылаштыр дегжип турганындан чүгле от кызаннаар. Чурттаарга эки, амыдыраарга чиик болзун дээш боттарының хеминиң агар унунуң уун өскертип турар кижилериниң карактары анаа-ла хайныгып отталып тургулаар.

Оон кадында, бистин кино чуруу дыртырып чораан кижилеривис арай шоодунчуг хөкке таварышкан. Хем унунуң хөмдүнери 60 шак дургузунда болдунар дээрзинге кордап алган, олар ол төөгүлүг болуушкунну кинога үндүр дыртырыптар арганы ажыглап шыдаваннар, чүге дизе, Дон уну чүгле чаңгыс дүннүң, 8 шактың дургузунда хөмдүнүп калган болган. Эртен даң бажында оларның кайгап-хараан карактарының уунда Доннуң даш оорга дуглап чыдыпканда, гидробелдир тудуунуң политкилдис начальниги Алексей Гаврилович Черкасов хөглээшкинден-не чыда калбаайн дээр кижи болгай, муңчулуп хомудаан ол хөөркүйлериниң хөннүн баштак човаашкын-биле мынчаар чазаан:

—Иет, харын, дүржок-ла чүве болган-дыр! Алдан шак дургузунда бүдер деп кордаан болгай, тудугжулар хай кылганнар-дыр: туткаш, сес-ле шакта кылып каапканнар. Силерге чүм-биле дузалап шыдаар ирги мен? Дедир каскаш, катап эгелээр бе? Кылдынганы быжырымчалыг-дыр, ону үрээнииниң херээ бар деп бе? Сагыш човап турмен, ынчанмыжа, силериниң таварышкан хайыларга багай дузалакчы-дыр мен ийин...

Тудугнуң начальниги Василий Арсентьевич Барабанов инженерлер-биле кады, тулчуушкун шөлүнде полководчу дег, элээн сүрээдей берген, ынчанмыжа кадыг-быжыг, мөге-тырын күзел-сорук кирип алган, эрик кыдыында турган кырганнар, шаандагы эвес, харын чонга чагыртып бараан болу берген Донну көргеш, ыглажып турганнар.

Ленинградчы Сергей Григорьевич Петровтуң ажылчыннары чымчак болгаш бөдүүн. Ол болза 16 электростанцияларны эптээринге киришкен, бистиң чуртувустуң кыдыкы соңгу-чүгүнге, кыдыкы мурнуу чүгүнге, оон чөөн болгаш барыын чүктеринге ажылдап чораан. Ол бүгү чуртту эргээн, анаа улуг ажылчын амыдыралды, шынын сөглээрге, дамчыктыг эвес амыдыралды чурттап эрттирген... Бодунуң төрээн хоорайынга, бодунуң төрээн өг-бүлезинге чыл дургузунда чаңгыс катап барып шыдаар турган. Ынчаарга, тудуг тудар херек үнзе, ол тудуп чораан. Оон ортумак школада өөренип турар оолдары школазын солуп, көшкүн адазының ажылдап чоруур черлеринде кижизидилгеже барып шыдавастар. Ол тудуг бүрүзүнге хөлжок бодун бердинер, ынчаарга оон хөделдирип киирген турбина бүрүзү—оон уран холунуң үре түннели. Бо хүн ол үстүг союндак-биле холун чодуп, чаа турбинаже көрүп каап, чаңчыккан сагыжы ёзугаар Тахиа-Ташче-даа чоруптарын бодап туру боор.

Шак ындыг, уран-шевер холдуг мергеннер кончуг хөй.

Төреливис эш Сталин! Чонну канчаар кижизиткен-дир сен, көрүп көрем! Эрткен дайынга сээн кыйгырыың ёзугаар оон чежези баржык, тайбың күш-ажылче ам чежези барып тур, коммунизмниң кызыл тугунуң адаа-биле күш-ажылчы азы дайынчы шылгаралдарже моон сонгаар-даа кыйгырарынга олар база көдүрлүп үнерлер!

* * *

Чепсегленип деритинген Волга-Дон карактың мурнунда чоннуң эң улуг бүткен үүлези болуп турып тур. Делегейде эң улуг, үжен километр плотина Дон ыйылының кырында, дагның сүвүр бажы дег, көдүрлүп үндү. Долбаннанган чараш ГЭС электри энергиязын мурнуу чүктүң үлетпүрлүг төптеринче болгаш Задоньениң станцияларынче чорудуп туру. Кандаачал ховуларның ханызынче суг Дон каналын таварып агып бадып чыдыр.

Дондан Волгаже баарының бедиктелчээнден суг эрттириниң кайгам чыктыг шлюз чадазы артылган чыдыр, төнмес-батпас чүүк шужуушкуну олап эртип-ле, эртип-ле туру.

Ынчанмыжа мында, Волга-Донда көстүп турар үүлдер—чоннуң аас-кежии дээш бистин улуг черивисте тургустунуп турар болгаш тургустунар магаданчыг ол улуг иш-үүленің чүгле бичии хензиг кезээ-дир.

Чоннуң байдалын чаагайжыдар дээн тудугнуң шак ол хире хемчээлинің дугайын капиталистиг чаңгыс-даа чурт күзеп-семел шыдавас. Даштыкы чурттарның инженерлери Чер-ортузунуң далайынга чорудар чаартылга ажылдарының төлевилелин эрткен-барган бир шагда кылганнар. Олар Гибралдар болгаш Дарданелль өөштерин плотиналар-биле дуглаар, далайның деннелин чавызадыр деп санал үндүргеннер, ынчапкан чүве болза, байлак үнүштүг черниң кончуг делгем шөлү суг алдындан хосталып үнүп келир турган ийик. Гибралдар плотиназынга тургустунар электри станциязы болза, Сахараның алды миллион дөрбелчин километр элезинниг ховузун чечектелчек сад кылдыр хуулдуруп шыдаар электри күжүнүң үнер күчүлүг дөзү болуп шыдаар турган ийик. Бүгү ажылдар делегейниң бир дугаар дайынының шүүделинден он беш катап чиик үнелиг болур ийик. Ынчалза-даа кижи төрелгетенге кончуг улуг ажыкты көргүскү дег ындыг тудуглар капитализмниң үезинде боттанмас. Депшилгелиг угаанарның эртемниг болгаш инженер-техниктиг бодалдарының үре-түннелдерин капитализм «проектилер чевеглеринде» хөөржүдүп турар.

«Кайнаар-даа көөр болзунза, кижи-төрелгетенниң доп-дораан черле шиитпирлеп шыдаары сорулгаларга базым бүрүзүнде таваржыр сен. Капитализм доктарлап турар. Байлакты, ол ووааландыр мөөннеп алган,—ынчангаш миллион-миллион чоннуң түренги болгаш караңгы болган ужурундан, каш борбак миллионерлериниң ажаптыг мутулай чоруундан техниктиг экижидилгелерни амыдырал кырынга чорударын моондактап турар»—деп Владимир Ильич Ленин бижээн.

Күш-ажылчы чоннуң араатанзыг ёзу-биле хоозурадырының көскү чижээ болза, Американың Катышкан Штаттарында хөөредип күткүттүрген гидротудуушкун болур. Колумбия хемде ийи он чылдардан ажыр туттунуп келгеш, ам-даа доозулбаан Гранд-Кули деп электристанциязын дерип чепсеглеп тура, чиижең шунугайлар, бизнесменнер болгаш күрүне ажылдакчылары Вашингтон штадының көдээ ажыл-агыйының «келир үеги алдын хүнүнүң» дугайын чарлап хөөредиринден дигилчип ыятпааннар. Ол авыяастыг мегелээшкинге бүзүрээш муң-муң фермерлер чурттуң бүгү булуннарындан мурнун былаажып сөктүп келгеннер. Олар «үнүш төрүүрүнүң хем унунче аазатынган кежикти четирер деп шуужуп келгеш, эн сөөлгү кошкулу-биле чер участоктарын садып алганнар,—ынчангаш ыят чок мегелээшкинге хоозурап калганнар. Куурара куруглап чыдар чер ол-ла хевээр суггат чок арткан, ынчаарга хоозураан фермерлер, капиталистиг чииженнериниң бак-кара сагыжын каргангаш, үре-үнүш чок участоктарын кагган болгаш «аас кежик» сүнезини дилеп база катап чорупканнар. Колумбия хем ам безин бодунуң күжүн кургап чыдар черге-даа эвес, бөдүүн ажылчы кижилерге-даа эвес, харын кижи төрелгетенни кыргып хыдыыр дээш атомнуг бомбаны белеткеп турар дайын кыпсыкчыларынга берип турар.

Бистиң Волга-Донувус — ёзулуг тайбынның болгаш чоннуң аас-кежиниң тудуу, ийи миллион чеди чус бежен муң гектар кандаачал черни ол суггарар болгаш сугландырар. Ол бистиң шапкын өзүп турар социалистиг үлетпүрүвүсче энергияны киирер, чүс-чүс электро-тракторларны шимчедир.

* * *

Сугландырып ээремнээр зонага турган станцияларның болгаш дыка хөй казактарын өскээр көжүрери Волга-Доннуң тудуушкуну-биле холбашкан. Ынчанмыжа өскээр көжүруг оларга, Колумбия хем унунуң фермерлери дег кандыг-даа когарал болбаан, оларны хоозуратпаан. Совет чазак болза казак-колхозчулар дугайында, оларның бо хүнгүзүнүң болгаш даартагы келир үезиниң дугайында аданың сагыш салыышкынын илереткен.

Боттарының эрги чурттунга турган бажың-балгаттары, кажаа-суурлары, кудуктары, яблоко дөзү, вишня бүрүзү дээш эвээш эвес акша-хөренгини өскээр көжүрткен казактар алгылаан. Күрүне колхозчуларга транспорт, тудуг материалдары-биле дузалаан, элээн чиигелдени тывыскан, ынчаарда туттунмайн турган далайның эриктеринден коъдан даштының участоктарын оларга аңгылап берген.

Шагдан тура чурттап келген черлерин каары кырганнарга берге болбайн канчаар. Чаа черлерже чурттап чоруптарының мурнуу чарыында оларның эвээш эвези черни окшап турганнар, чүге дизе анаа ол боду-даа, оон адазы-даа, кырганачазы-даа, харын өгбези-даа төрүттүнген болгай.

Ниитиниң мал ажылынга кол кичээнгей

Күрүненин мал өстүрер планын күүседир, ылаңгыя башкы Сталинга чагаада хүлээлгени боттандырар дээш Улуг-Хем районда «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары кызымак ажылдап турар. Мал ажылынга мергежилдиг кадрларны шилип быжыглаар кажаа-суурну четчелеп хандырар болгаш эки шынарлыг чемиш белеткээр айтырыгны артель баштаар чери (даргазы эш Кечил) үргүлчү кол сорулга кылдыр тургузуп келген.

Ажылдың мурнуку чылдарда кылдынган эки түннелдериндеи аңгыда, бо чылгы тудуг планында көрдүнген 50 инекке болгаш 500 шээр малка 2 чаа кажааларны база төрүүр 15 инек кирер бир манаг бажынын кылып дооскан. Ол ышкаш мал чеми белеткээриниң планын чогуур өйүнде август 15-те ажыр күүсеткен.

Сиген кезилдезиниң ажылын артель июль 3-те эгелээн. Олар сиген кестирер 4 машиналарлыг, аттың 4 бөлдүрер дырбааштарлыг 68 кижи 38 аттарлыг ажылдап киргеннер. Бригадир эш Монгул-оол күш-ажылдың организастыг чурумун эки удуртканындан бо чылын 9300 центнер сиген белеткээр планны 9860 центнер кылдыр, 60 тонна силостуң орнунга 151 тоннаны белеткээн.

Дүжүт алыышкыны-биле холбаштыр мал чеми белеткээриниң ажылы август 15-тен соңгаар бо хүннерге чедир-ле уламчылап турар. Ылаңгыя тарааның саваңнарын, мягкинаны камныг ажаап алырынга онза кичээнгейни салып турар.

Малдың өзери ооң чаш төлүн мөңги доруктуруп алырында деп чүвени колхозчу малчыннар медерелдиг билип турарлар. Ылаңгыя чылгычы эш Дамдың-оол бо чылгы төрээн 35 белериниң кулуннарын чаңгыс-даа чидириг чокка өстүрүп алган. Ол ышкаш эш Дөтпе 1951—52 чылдарның кыжынында төрээн 404 хой болгаш өшкүлеринден 417 чаш малды, эш Суван-оол — 386 хой, өшкүден 393 анай, хураганнарны бүрүн камгалап алганнар. Ажыл-ишке ынакшылдыг шак ындыг кызымак малчыннар колхозта хөй.

Мал ажылының талазы-биле ол бүгү өске-даа чедишкиннер артельде парторганизацияның (секретари эш Сундуй) политиктиг кижизидилге ажылының база илерээшкини болур. Малчыннарны зоотехниканың бөдүүн билиглери-биле чепсеглээр, оларның политиктиг деңнелин бедидер, амыдырал чуртталгазын экижидер талазы-биле хемчегларни ап турар.

Б. ШАКТАР-ООЛ.

Областың чөөн талакы районнарының прокурорларының хуралы

Бо чылдың августа областың чөөн талакы районнарының прокурорларының хуралы Кызыл хоорайга болуп эрткен.

Ол хуралга күрүненин болгаш колхоз, кооперативтиң өнчү-хөренгизин оорлап, самчыгдаар чорукка удур 1952 чылда прокуратура органнарының чоруткан ажылының түннелинин болгаш ол ажылдың талазы-биле район прокурорларының сорулгаларының дугайында илеткелди область прокурору эш Бакурин кылган.

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын чамдык колхозтарда хажыдып турар чоруктарны узуткаарының талазы-биле прокуратура органнарының ап турар хемчегларинин болгаш ниити хайгаралды күштелдириниң дугайында илеткелди область прокурорунуң оралакчызы эш Барушев кылган.

Хуралдың киржикчилери үстүнде ажылдарның талазы-биле прокуратура органнарының ажылынга тургулаан четпестерни большевикчи шүгүмчүлел-биле болгаш бот-шүгүмчүлел-биле шыңгыы илереткен болгаш ажылдарны моон соңгаар шынгыырадып, экижидериниң дугайында боттарының тодаргай саналдарын бергеннер.

Д. МИЖИТ.

Келир чылдың дүжүдүнге

Элбекшилдиг дүжүттү чедип алыры аңаа баш бурунгаар чоруткан хынамчалыг белеткелден, ылаңгыя часкы, чайгы болгаш күскү чер аңдарылгазының шынарындан хамааржыр Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозта ол ажыл багай эвес боттанып турар.

Келир чылдың дүжүдүнге белеткел кылдыр бо чылгы часкы чер аңдарылгазынга 290 ганы, а чайгы 300 га планның орнунга 319 ганы чарган. Ол ышкаш күскү аңдарылга база-ла чедиишкинниг болуп, август 22-ге чедир 125 ганы чаргаш.

Чадаана МТС-тиң ында ажылдып турары 6 дугаар трактор бригадазы хүлээлгезин ак-сеткилдиг боттандырып турар.

Х. АРАКЧАА.

Ынчанмыжа шоолуг эвес үе эрткенде-ле, көжүрткеннер чаа черлерге чурттап, аныяк чаа далайга чаңчыга бергеннер.

Соленовский хутору база ынчанган. Ол хуторнуң кажан бир турган черинде ам плотина, гидростанция бедиктелип унген, турбиналар димгиреп турар апарган, а соленовчулар ырак эвес, далайның чыпшыр эриинде чурттап турарлар.

Соленовский хутор шагдан тура чаагай алдарлыг турган. 1918 чылда хуторнуң бүгү казактары кызыл партизан отрядтарынче чорупканнар, а ооң соонда колхоз организастааш, оозун партизан отрядының тулчуушкунга өлген командири Черниковтуң ады-биле адап алганнар. Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында үүс-үүс соленовчулар фронтуларга тулчуп, гитлержи эжелекчилерни чылча-шаап турганнар. Ооң соонда дыка хөй хуторжулар Волга-Донтуң тудуунга үүткүлдүг ажылдааннар.

Соленовчулар «Цимлянская дружина» колхоз-биле кожа чурттай бергеннер, ынчаарга ол чер чурттуг «дружиначылар»—бызанчылар, чаныкчылар, диликчилер, дарганнар — чаа кожаларынга акы-дунма өзугаар эки дузалашканнар.

Соленовчулар чаа хуторунуң төвүнче алдаржаан дөрт партизаннарның—Алексей Черниковтуң, Василий Терековтуң, Мосей Ермаковтуң, Василий Фроловтуң—мөчү боттарын көжүрүп келгеннер.

Өскээр көжериниң мурнунда хиреліг бажыңнарга чурттап чораан, өөнүң ээзи дайынга өлген солдаттың кадайы А. Евдокия Курбатовага, инвалидтер Терентий Куровкиге болгаш Александр Скорбатовка эки ыяш бажыннарны ниити күш-биле тудуп бергеннер.

Соленовскийниң Черников аттыг колхозу база катап бижыгып туруп алган. Хонуп алган черлерде садгар безин өзүп турар. Олар амдыызында чечектелбээннер, ынчалза-даа черле чечектелирлер!

Аныяк-чалыы яблоняларны болгаш грушаларны төөн-чүктүн хаттары эглиннедир чайгаар, задон ховузунуң суггаттыг черлеринге далай дег тараа башталып чемнелир. Төрээн чурттуң өөрүшкү күзелинге коммунизмниң аныяк чалыы тудукчулары өзер.

Волга-Дондан-даа улуг-чаагай, магалыг чараш чепсеглелдер туттунган турар. Ынчалза-даа кижилерниң медерелинге Волга-Дон улуг тудугларның баштайгызы болуп артар. Ынчаарга, иелер баштайгы оолдарынга, оозун олар ынчаар болдаза-даа, кезээде артык чымчак болгаш артык ынак-ла болгай.

Төрээн чонум, бодунуң улуг, бүткен үүленге өөрү! Бистиң кайгамчыктыг большевик партиявыстың бүгү бодалы болгаш сагыш-човаашкыны сенче угланган. Тайбыңга болгаш аас-кежикке бараан болган бүгү чүвениң тургузукчузу болган сен!

Доозулбайн турган хамааты дайынның, империалистиг интервенцияның, дошкуурал бустуушкуннуң эң аар-берге үезинде-ле совет кижилер чуртту электрификастаарының гениалдыг ленинчи планын боттандырарынче кирип турган. Баштайгы ийи чылдың дургузунда үүгле он ийи мың киловатт чаа элетри күүзү ажылдап кирген турган. Үре-түннелдери ынчан кончуг биче турган. Ынчалза-даа, хамаатының маадырлыг шылгаралынче совет улусту кыйгырбышаан, Ильич мынчаар бижээн:

«12 мың киловатт кончуг бичежек эге-дир. Америк, герман азы швед электрофикация-биле танышкан даштыкы кижи ону кочулап катырар чадавас боор. Ынчалза-даа сөөлгү каткызын катырар дээн кижилер эки кочулап катырар боор үүве».

Сталинчы үениң улуг чепсеглелдерин тудуп тура, бистер өөрүп тур бис, хүлүмзүреп катырып тур бис, ынчаарга ол дээрге көөргетинин тогдунарының хүлүмзүрээ эвес, а харын тиилекчилерниң хулумзурээ, кижи төрелгетенниң моон соңгаргы аас-кежиинче бүзүрелдиг көрүп турарларның хулумзурээ-дир.

Цимлянск гидробелдири.

Редакциядаа чагаалар

Киномеханиктерге хомудап турар

Тожу районнуң «Май 1-зи» колхозтуң ажыл-ишчилеринге кино көргүссүн дээш район организациялары Тоора-Хем кино точказының механиги эш Посохинни ооц дузалакчызы-биле кады чоокта чаа чоруткан турган. Олар колхоз төвүнге чедип кээрге, кино көрүксээн улуг, биче колхозчулар аажок өөрүп, ээлдээ-биле уткып алганнар.

Механиктер келген хүнүнүң кежээзинде бир кино-чурукту мүн-не үзүктелиишкин чок, эки көргүскеннер. Даарта кежээ өске бир кино-чурукту көргүзер ужурлуг турганнар. Ынчалза-даа «бензин төнген ужурунда бо кежээ кино үнмес» деп киномеханиктерден хүндүс медээ дыңналып келген. Ол чаа кино-чурукту көрүксээн колхозчуларның, ылаңгыя тайгадан ыяш салдадып чорааш, дүүн кино көрбейн барганнарның дилээн барымдалааш, колхоз баштаар чер бензиннеп эккээр-биле механиктиң дузалакчызыга тергелиг аът бергеш, Тоора-Хемче далаш-биле аътка рып чоруткан.

Демги дузалакчы кежээликтей бензинин сөөрттүп алгаш, чедип келген. Хамык колхозчулар кинонуң эгелээр үези — 8 шак четтээнде колхоз клубунга дыргыны-биле чыглып кээп, манааш олурупканнар. Эгелээр шак шагда эрткен, а киномеханиктер-даа сураг. Көрүкчүлер манавышаан, ынчап турда дүнекиниң 12 шак ашкан, ам-даа сураг.

Демги киномеханиктер көрүкчүлерни хүндүлээриниң, оларның мурнунга ак-сеткилдии-биле бараан болурунуң улуу, харын киносеансты эгелеп көргүссе чогуур шагын шуут уттуп, үүгле боттарының лыжын хараныр хөөн-биле эмчи пунктузунуң эргелекчизи Селинаның бажынынга карак ажыт удааш чыдыпкан болганнар. Бир эвес үндүрүп шыдавас турган үүве болза, чогуур шагында чедип кээп, ол дугайын көрүкчүлерге дыңнаткан болза, олар ынча үр, хей черге манавайн, чанып дыштаныр ужурлуг турган ийик.

Манааннай манаар, ужур-чөвүн дыңнаар дээш хамык көрүкчүлер колхоз даргазы Монголбиини, партия эге организация секретари Сайылганы демги удаан механиктерже төлээледип чорутканнар. Ийи дарга бажың эжиин чудуруу ышкыже соктап туруп ажыттыргаш, дүнекиниң 2 шак ажып турда, арай боорда демги механиктерни чалап эккелгеннер. Олар көрүкчүлериниң мурнунга буруузун миннип, эгениринин улуу, клубка чедип келгеш, аажок чаңчаныып туруп-туруп, сеансты эгелезе-даа, эртенгиниң 5 шакка чедир үзүк-чамдыктап көргүзүп келгеннер.

Көдээниң ажылчы чонунга уранчүүлдүң чугула кезии — кино-чурукту ынчаар көргүскенинин дүжүү чүү боор?! Көргүзер хөөнү чок үүве болза, артык шүүдел үндүрбейн, чонну ынчаар түретпейн, хүндүс-ле ажыы-биле чугаалаар ужурлуг турган. Ол-даа канчаар, эрткен херек кылдыр бодааш, колхоз баштаар чер сиген шөлүнде 40 кижи составтыг бригадага кино көргүзүп бээри-биле дугурушкаш, аът-хөлдү оларга тергелеп берген. Демги механиктер ынаар-даа барбайн, дерип берген тергелиг аътты хөлге кылгаш, Тоора-Хемче тутсуп кирип келгеннер. Ол чорук демгизинден-даа эпчок чүүл болган. «Силерге кино баар» деп медээлеп каан сигенчилер база-ла дыка үр манааны чугаажок.

Моон алгаш көөрге, үстүнде киномеханиктерниң дааскан ажыл-херекке харыысалга чогу, ажылчы чонуң мурнунга боттарының дорт хүлээлгезин канчаар көрүп турары мырыңай-ла илдең-дир. «Мындыг кончуг харыысалга чок, ээлдек эвес ажлыдакчылар бистиң черге көстүп көрбээн» — деп, ол колхозтуң ажылишчилери киномеханиктерге хомудап турар. Кинофикацияның область эргелели, Тожу райкүүском, ооң культура-чырыдыышкын киллизи үстүнде ажылдакчыларның ужур-дүржок аажылалынга хамаарыштыр чогуур хемчегни ап, оларның ажылга харыысалгазын бедидер ужурлуг.

К. КҮСКЕЛДЕЙ.

Солун чагылгазын организастаар

Кызылдың көдээ районнуң Чкалов аттыг болгаш «Черби» колхозтарының колхозчуларында элээн хөй кижи область-даа, төп-даа солуннарны база журналдарны чагыдып албаанар.

Колхозта партия эге организациязы, Кара-Хаак суму Соведи ол колхозчуларны солун чагытырар дугайында ажылдавайн турар. Ол ышкаш Чербиде уруглар бажыңының ажылдакчылары болгаш ыяш белеткелиниң ажылчыннары солуннарны база-ла шупту эвес чагытканнар.

1952 чылдың ам-даа бир квартал ажыг үези бар болгаш ол үеде солуннарны чагыдып ап болур төлээде оларның ортузунга солун чагылгазын чорударын организастаары негетинип турар.

М. ЧЫДЫН.

Тудуг планын күүсетпейн турар

Чаа-Хөл районнуң Бош-Даг сумуда Молотов аттыг колхоз 1951 чылда тудуг планын харыысалга чогу-биле күүсетпейн барганы ышкаш бо чылын база-ла тудуг планын күүсетпейн турар.

Тудуг бригадазы бо чылын үүгле эрткен чылын шала туткан 3 бажыңның шалаларын, соңгаларын, крышаларын кылгандан аңгыда, бо чылдың тудуг планында көрдүнген 12 чуртталга бажыннарындан үүгле чаңгыс бажыңның ханазын тудуп алган болуп турар. Оон өске тудугларга шуут хол дегбээн болуп турар.

Молотов аттыг колхозта тудуг бригадазының ажылының чорутунмайн турарының чылдагааны болза, тудуг материалдарын белеткеп албаанында болуп турар. Эрткен кыжын 2400 чудукту кескеш, ажык черже үндүр сөөртүп каан. Шанак оруу-биле ол ыяшты сөөртүп албайн, хонук эрттирип турда-ла хар эрип келген. Оон ол ыяшты тергебиле сөөртүр ужурга таварышкан, а ол колхозта 2-ле терге бар болгаш ооң бирээзи үрелгеш ажыглалдан үнген. Бо бүгү чедимче чок байдалдардан тудуг бригадазының бажың тудар ыяш материалы чок болуп турар.

Колхозтуң тудуг ажылының бригадазын доктаамал тургузар, ыяш материалы-биле хандырар болгаш кылыр тудугларны оларга хонук хуусаазын айтып планнап бергеш, күүселдезин үргүлчү контрольдап, негеп турары чугула.

А. ЧАДАМБА.

Яслиниң ажылын сегидер

Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхоз хөрээжен колхозчуларны колхоз бүдүрүлгезинге ажылдарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, ында уруглар яслизин организастаан.

Ындыг болза-даа, ол яслиниң ажылын болгаш арыг-шеверин экижидериниң база ында туруп турар бичии уругларны культурлуг ажылчанга кижизидериниң талазы-биле ясли эргелекчизи Седип, ажаакчы Хажыт олар кончуг четпес ажылдап турарлар.

Бичии уругларның таарышкан ойнаарактары болгаш яслиниң херекселдери чок болуп турар.

Ол яслиниң ажылын экижидер дугайында дарый хемчег алыры негетинип турар.

М. ЛОЙЗА.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

«Шын» солуннуң редакциязынга келген Өвүр районда бижикчи эш Ойдуптуң мындыг эгелиг үүлүн хынап көргеш хемчег алыры-биле Өвүр район Совединиң күүскомунче «Шынның» редакциязы чоруткан.

Район Совединиң күүскому ол үүлдү барымдалааш, албан организация черлериниң ажыл-агый эргелекчилериниң ажылының хыналдазын кылган.

Хыналданың түннелинде район эмнелгезиниң завхозу Козлов ажылга харыысалга чоктанып турганы-биле чергелештир эмнелгениң хөй түннүг хөреңгизин самчыгдааны база райпонуң завхозу Баазан 2700 рубльдиң эт-хөреңгизин, райпонуң 1 аъдын чок кылганы илерээн. Ол ышкаш райкүүскомнуң, райсан килдизиниң болгаш өске-даа чамдык организацияларның завхозтары боттарының онаашкаң ажылдарынга харыысалга чоктанып, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп турганы илерээн.

Күрүненин ниитинин хөреңгизин самчыгдап, чок кылган Козлов болгаш Баазан оларга чедирген когаралды төлетирер болгаш оларга тускай кеземчени көргүзерин шиитпирлээн.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

Ижин-шөйүндүнүң халдавырлыг аарыглары

Кандыг-даа халдавырлыг аарыг бүрүзү аарыг кижиден кадык кижиже янзы-бүрү чылдагааннар-биле дамчып халдаар: аяк-саваны, ниити аржыылды болгаш чугаа үезинде чарааны дээш өске-даа. Халдавырлыг болгаш халдавыр чок-даа аарыг бүрүзүнүң өскүдүкчүлери колдуунда микробтар болур. Микроб дээрге, анаа карак-биле көрүп шыдавас, чөгенчиг бичии диригботчугаш-тыр. Ону үүгле микроскоп деп тускай херексел-биле дыка хөй катап улгатырып тургаш көрүп болур.

Ижин-шөйүндүнүң халдавырлыг аарыгларының микробтары база хөй янзы болур. Кандыг аарыгларны ижин-шөйүндүнүң халдавырлыг аарыглары дээрил? Аарыг кижиниң ижин-шөйүндүзүнге микробтар бар турар аарыгны ижин-шөйүндүнүң халдавырлыг аарыглары деп адаар. Оларга хамааржырлар болза: ижин тифи, дизентерия (кыжыктаар аарыг), поратиф болгаш өске-даа. Олар шупту кижиниң кадыынга дыка улуг хораны чедирер ийикпе, харын-даа амызынга чедип болур.

Мынчангаш олардан аарыыр чорукту баш удур болдубас төлээде, оларның тус-тус хевирлерин танып билир, халдап чыпшынарының оруктарын илередип тывар, оларга удур кандыг хемчегларни алза чогуур дээрзин билир турары үүгле эмчиге эвес, харын кижи бүрүзүнге эргежок чугула. Ижин-шөйүндү аарыгларының билдирип келир демдектери ангы-аңгы.

Ижин тифин ап көрээли. Оон аараан кижиниң температуразы (эъдиниң изии) чоорту бедип, бажы аарып эгелээр болгаш үш неделя эрткен сөөлүнде ижинче халдап, куду олурткаш туруп бээр. А бир эвес ук аарыг улам ханылап үгдерээр болза, шөйүндүнүң ханазы чугалааш, дештип болур, ооң уламындан хан төктүп, ынчангаш аарыгның айыылы улам улгадып, кижини өлүмге чедирери чайлаш чок.

Поратиф болза, ижин гафинге элээн чоок. Бо аарыг кижиге чыпшынып халдаанда, колдуунда-ла ижин тифинден аарааны ышкаш, шак ындыг демдектер билдиртип эгелээр, ынчалза-даа аарыгның халаазыралдыы демгизинге бодаарга элээн чиик хевир-биле эрттер.

Дизентерия үстүнде ийи аарыглардан орончок ылгалдыг. Ук аарыг кижиге халдааш, ол дораан-на аартып эгелээр. Дизентериядан аараан кижиниң ишти долгадыр,куруг черге аажок-ла ыйындырар болгаш өй-өйде хан холумактыг азы шаралыг суук үүве куду олуртур апаар. Ынчалза-даа ол, киж бүрүзүнге бир дөмей эвес: чамдык кижилер эгезинден тура-ла үргүлчү куду олуртур, оозу хан чок, үүгле шаралан-чак болур.

Дизентерия-биле аараан чамдык кижилерниң температуразы аажок бедип, ол-ла деңнелге үш неделя дургузунда үргүлчүлеп келир болгаш аарыг кижиниң кадыының бэйдалы хоочу хевирже шилчиир. Дизентерияның аар хевири-биле аараан ийикпе, азы каданнаашкынга таварышкан аарыг кижи чогуур өйүнде эмчиниң доктаамал хайгааралышга кирбес, таарымчалыг болгаш дэлаштыг дузаламчыны албаан турар болза, өлүмден чайлаары берге.

Дизентерияның үргүлчүлели болгаш халаазыралы база аңгы-аңгы болур. Чамдыкта эге үезинде шыдажыр аажок кежээледип келгеш, оон хенертен намдай бээр ийикпе, өйлүг үе эрткенде аарыыры катап кедереп, куду олуртуру үргүлчүлээш туруп бээр үүлдер база турар. Ындыг байдал кончуг ондактыг. Ынчангаш дизентерияның когун үзе эмнетпээн шаанда, аарыг кижи эмчиден үндүр бижидеринче далашкан херээ чок.

Дизентерия бичии уругларга онза аар болуп эрттер болгаш оларның кадыынга хамыктың айыылдыг аарыгның бирээзи. Улуг улуска бодаарга, бичии уругларның дизентериядан өлүр чоруу ынчангаш хөй Оон ужурунда Совет чазак, ылаңгыя кадык камгалалының органнары дизентерияга удур шыңгыы демиселди чорудуп, биче чаштарның, улуг улустуң оон аарыыр чоруун баш удур болдурбас дээш профилактиктиг хемчегларни хөй-биле ап келген болгаш ап-даа турар. Ооң түннелинде бистиң чуртта дизентериядан өлүр чорук кончуг эвээжээн.

Ижин-шөйүндүнүң халдавырлыг аарыгларының тарадыкчызы үүнүндаа мурнунда болардан аараан кижилер болур. Халдавырның өскүдүкчүзү эгезинде чугаалааны ышкаш, аарыг кижиниң ижин-шөйүндүзүнде турар, ук аарыгларның микробтары болур. Олар суук албан-биле кады үнгеш, кадык кижилерже үүзүн-баазын аргалар-биле чыпшынып халдаар дээрзи моон соңгаргы тайылбырлардан тодаргай көстүр.

Үстүнде аарыгларның кайызы-даа оон араан кижини долгандыр турар бүгү кижилерге аарыгның баштайгы хүнүнден эгелеп айыылдыг. Ол аарыгларның микробтары халаазыралдың түлүк үезинде-даа намдааш сегип эгелээнинин соонда-даа дөмейле халдавырлыг. Үүгле аар араан кижиден дүрген чыпшынып халдаар эвес, харын чиик хевир-биле аарып турар ийикпе аарып эрттирген-даа кижиден кадык кижилерже халдап болур.

Ижин тифи, поратиф, дизентерия болгаш ижин-шөйүндүнүң өске-даа аарыглары колдуунда чайын база күс эгезинде хөй-биле нептерээчел. Үүге дизе, ол үелерде ук аарыгларның микробтарының идепкейлиг дамчыдыкчылары — сээктер канчаар-даа аажок өзүп көвүдээн турар болгаш чунду оңгарлары, арыгланыр бажыннар дээн чижектиг үүзүн-баазын хирлиг черлерни үглей шыпкан турар. Олар үстүнде аарыглардан аар-даа, чиик-даа аараан кижилерниң кадыг албаны-биле кады үнген, халдавырлыг микробтарны даван-даяанга ызырындырып алгаш, аяк-саваа, аъш-чемге, ылаңгыя могаа аймаанга эккеп чыпшырып каап болур. Чайын, күзүн сээктерни ынчангаш массалыы-биле узуткап чок кылырының, ол үелерде аяк-саваны чем кудар мурнунда изиг суг-биле онза хынамчалыг чуурунуң, аъш-чем продуктуларын сээктен камгалай шыварының болгаш ногаа аймаан чылыг суг-биле чугбайн азы өл пөсбиле чотпайн чыда чивезинин ужуруында.

Ижин-шөйүндү аарыгларының халдавыры кадык кижиге үүгле ындыг арга-биле чыпшынар эвес, харын ынчаар аараан кижи-биле хол тутчуп мендилешкининден, эт-севин дезинфексилевейн эдилээнинден база дамчыштыр чыпшынып халдаар. Ол ышкаш ижин-шөйүндү аарыгларының микробтары ижер сугга, сүтке база нептерей берген туруп болур. Сугну, сүттү хайындырбайн, чигге ижип болбазының ужуру ында.

Өг-бүле иштинде кым-бир кижи үстүнде аарыгларның қайы бирээзи-биле аараан-дыр деп сезингенде үүнү кылырыл? Ол аарыгларның баштайгы демдектери билдинип келири билек-ле аараан кижини эмнелгеге доп-дораан чедирер херек. Эмчи шинчээш, ук кижиниң аарааны ылап-тыр деп диагнозту тургускананың, эмнелгээ чыттырганының сөөлүнде, ооң кады чурттап турган бүгү кижилери шинчилгени ыяавыла эрткен турар ужурлуг. Ооң-биле кады өг-бүленің өске бүгү кежигүннеринге халдавырны чыпшындырбазы-биле оран-бажыңга, аарыг кижиниң идик-хевинге, ылаңгыя иштики хевинге дезинфексияны кылып, профилактиктиг хемчеглерни чергелештир чорудар.

Ижин тифи, поратиф, дизентерия болгаш ижин-шөйүндүнүң өске-даа халдавырлыг аарыгларының нептерээшкинин болдурбас төлээде, санитария-гигиенаның дүрүмнерин бүгүниити хажык чокка сагаан турары эргежок чугула: оран-бажыңның ишти, даштынга арыг-шеверни үлегерлиг тургузар, аяк-саваны, холдарны чем ижер санында чуур, аъш-чемни арыг-силиг, дуглаглыг байдалга камгалаар, сугну, сүттү чигге ижип болбас, ногаа аймаан чылыг суг-биле чугбайн, чотпайн ол хевээр чивес дээш өске-даа. Бо аарыгларны баш удур болдурбазының эң чугула хемчээ болгаш шын аргазы — бүгүниитиге чогуур өйүнде тарылганы чөп чорудары, магадылалдың эмнерин ижиртири болур.

Бо бүгү дүрүмнерни кижи-бүрү шыңгыы сагыыр болза, үстүнде аарыгларның айыылы чайлатынар болгаш хөй-хөй улуг, биче хамаатыларның амызы камгалатынар. Кадык чурттала дээш бүгү-ниитиниң шак ындыг дем-катыжыышкынныг демисели бар турда, совет медицинаның ажылдакчылары боттарының ажылынга чедингир дузаламчыны алганы ол деп санаар херек.

К. БАЛЬЧИЙ-ООЛ.

Польшаның көдээ черлери улуг чаартылгаларның оруунда

(Польшадан келген чагаа)

Улус эрге-чагыргазының туруп келген сес чылдарының дургузунда Польшаның көдээ ажыл-агыйынга болган улуг чаартылгаларны статистикалыг материалдар-биле тодаргай көргүзүп турар номну Польшаның көдээ ажыл-агыйының экономика институту чоокта чаа парлап үндүрген.

Дайын мурнундагы үеде көдээнин ядыылары көдээнин бүгү ажыл-агыйларының 2/3 кезии турза-даа канчаар-даа аажок улуг делгем черниң чүгле 14,8 хуузун эдилеп турган, а чурттакчы чоннуң чүгле 0,9 хуузу болуп турган помещиктерниң холунга черниң 47,3 хуузу турган. Ынчап кээрге, чаңгыс-ла помещик кижиге 700 га хире эң дээре шынарлыг чер онаажып турган. Эң-не бай, шыырак дээн 2 муң помещик өг-бүлелер холунга ортумаа-биле 3000 га, а Замойский ышкаш ындыг идегеттер — 191 муң га черлиг болгаш Альберт база Станислав Радзивиллилер—75—75 муң га хемчээлдиг черлиг тургулаанар.

Ийи чартык миллиси ядыы тараачын өрегелер болза, помещиктерниң 15 муң өг-бүлелеринге болгаш 200 муң кулактарга чүүден-даа арттык чиик ажылчын күжүнүн үнер дөзү болуп турган. Көдээнин ядыы кижилери болза, арттык ажыл кылып бээр чорукка болгаш капитэлистиг, чартык феодалдыг мөлчүгделдерге болгаш мөлчүүр чоруктун өске-даа дыка хөй хевирлеринге хоозурадыр мөлчүдүп чораанар. Краков воеводствозунга чурттап турган эвээш черлиг азы чери чок-даа тараачыннар болза, помещиктерден ийикпе азы кулактардан-даа хөлезилеп алган черинин чаңгыс-ла газы дээш бир чылдың дургузунда 177-ден хөй хүннерде ажылдаар турган.

Ажылчы тараачын массалар болза, боттарының ажыл-агыйының олча-ажыктары-биле чурттап амыдыраар, хоорайларга ынчаарда тергиндээн турган ажыл чокталыышкынның болгаш үлетпүрүнүн доктаашкынының уржуундан хоорайларже хөлезиленип ажылдап кирер аргазы чок болуп улам-на хоозуралдыг ядараашкынга таваржып турганнар. 1926 чылдан 1935 чылга чедир тараачын өрегелерниң өреленишкини ортумаа-биле гектар бүрүзүнден-не 4-тен 26,3 центнер хемчээлдиг көктараа чедир өскен турган.

Чамдык эвээш черлиг ажыл-агыйлар бүрүзүнге-ле гектар бүрүзүнден 40 центнер көктараа чедип турган улуг өреленишкин болза, боттарының ажыының хөй нуруузун, хереглелдерин кызырып турган өрезин болгаш хөвленишкинин төлээринге тараачыннарны албадап турган.

Эвээш черлиг болгаш ортумак шыдалдыг ажыл-агыйларга турган черлериниң дүжүттүг чоруу 1918—1938 чылдар дургузунда 1910—1913 чылдарда турганындан безин дыка кудулаан. Чүге дээрге, тараачын кижи болза, кылымал өдекшидилгени кылыр, капиталдыг салыышкыннарны чорудар аргазы чок болганда ындыг болбазының аргазы чок турган.

Картелдер үлетпүр бараанларының өртек-үнезин улам улгатырып, көдээ ажыл-агый продуктуларының өртектерин кудуладып турганының ужурундан тараачыннарның хоозураашкыны улам-на күштелип турган. Дайын мурнунда хөй-нییти ажыл-агыйының институту 53 суурларга шинчилел ажылдарын кылгылаан. Чери чок тараачыннарның 100 санныг өг-бүлелериниң 55-жи шуут-ла хоозурап ядараан өг-бүлелер болган. Ынчаарга буржуаз экономистер көдээге турган ядарап хоозураан, чери чок тараачыннарны 6-дан 9 миллион чедир санап турган болгаш ындыг тараачыннарны олар «артык кижилер» деп адап турганнар. Ынчангаш оларга хоорайже ажылдап кирер орук херек кырында шуут хагдынчак турган. Көдээниң пролетариадының болгаш чартык пролетариаттың шак ол үире канчаар-даа аажок хөй санныг артык күжүнүн туруп турган чоруу болза, ажыл төлевирин улам кудуладырының аргазын помещиктерге болгаш кулактарга берип турган. Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының ажыл төлевири 1928 чылдан 1938 чылга чедир 49 хуу кызырылган турган.

1944 чылдың июль айда Совет Армияның тиилелгезиниң болгаш герман фашистерниң дарлалындан Польшаның хосталганының түннелинде эрге-чагырга польша улустуң холунга кирген. Чер реформазы болза, помещик аңгыны үндезинибиле узуткаан. Ынчангаш чер реформазының ачызы-биле миллион хире тараачын өг-бүлелер черни алганнар. Барык-ла 6 миллион гектар чер тараачыннарның холунда кирген турган. Ол ышкаш польша тараачыннар банктың болгаш өскедаа хевирлерниң улуг өрелериндеи хосталганнар. Тараачыннарның ажыл-агыйын катап эгидип берген. Чүгле хоорайның эвес, харындаа көдээниң-даа ажылчы чонну хоозурадып турган картелдерни шуут узуткаан.

Дайын мурнунда үеде көдээни ангылаарының болгаш ортумак ажыл-агыйларны узуткаарының талазы-биле чорудуушкун болза, чер реформазының болгаш улус чазааның шын политиказының ачызында соксатынган турган болгаш харындаа ортумак ажыл-агыйларны быжыглаарының болгаш сан талазыбиле оларны өстүрериниң талазынче сагыш салдынган турган. Көдээниң чурттакчыларының кижи бүрүзүнге онаажып турган тарылга шөлү болза, дайын мурнунда үеде турганынга дөмейлээрге, 0,96 га турганындан 1,44 га чедир өскен.

5-тен 10 га чедир хемчээлдиг черниң ээлериниң саны дайын мурнунда үеге бодааргa, 18,9 хуу турганындан 26,8 хуу чедир өскен, ооңбиле чергелештир карлик ажыл-агыйларның саны чартык кезиинге чедир эвээжээн. Чер реформазының түннелинде черни үлешкен тараачыннарның 95 ажыг хуузу болза, хөлечиктер, чери чок болгаш эвээш черлиг тараачыннар турган.

1938 чылга деннээрге, 1951 чылда улус ажыл-агыйында ажылдап турар ажылчыннарның саны 2.735 муң турганындан 5.200 муң чедир өскен. Чурттуң чурттакчы чонунуң 60,6 хуузу дайын мурнунда көдээ ажыл-агыйга ажылдап турган, а 1950 чылда — 48,7 хуу апарган. Үлетпүрүнүн шалыпкыны-биле хөгжээн чоруу болза, көдээ чурттакчыларның массаларының мурнунга, буржуаз экономистерниң «артык» кижилер деп адап турган кижилериниң мурнунга үлетпүрден, транспорттан болгаш тудуг ажылдарындан ажыл алырының кызыгаар чок болдунар аргазын ажыдып берген. Көдээ ажыл-агыйдан дашкаар ажылдап турган ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның санының чыл санында-ла өзүлдези 1949 чылдан 1951 чылга чедир 500 муң хире кижи дээрзин чугаалаарга, ол дугайы тодаргайы-биле билдинип турар.

Бүгү улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге шиитпирлиг ужур-дузалыг үлетпүр бүдүрүлгези болза, 1938 чылга деннээрге, 1951 чылда 354 хуу өскен. Үлетпүрүнүн ол хире дүрген хөгжүлдези болза, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның акы-дуңмалышкы кады ажылдажылгазынга үндезилээш, хоорай болгаш көдээ черлериниң аразында экономикалыг харылзааны быжыглаарынга улуг деткимчелиг болур.

1937—1938 чылдарга деннээрге, 1 гектар черге кылымал өдекшидилгени хереглээр чорук үштен-даа хөй катап өскен, көдээ ажыл-агый машиналарын кылып үндүрери база улуу-биле көвүдээн болгаш электрибиле хандыртынган суурларның саны 1.263 турганындан 12.648 чедир өскен, дайын мурнунда Польшага туруп көрбээн тракторларны кылып турар завод болгаш өске-даа бүдүрүлге черлери тургустунгулаан.

Дыка хөй санныг чурттакчы чон хоорайларже кирип, көдээге артканда болза, көдээ ажыл-агыйдан аңгыда сезоннуг ажылдарже шилчээн болза, Польшаның чурттакчы чон бүрүзүнге-ле көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези дайын мурнундагы үеге бодааргa, 1/3 катап өскен болуп турар. Ол чорук болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улуу-биле өстүргенинин, техниканы улам-на калбаа-биле ажыглаанының, черни тарып болбаазырадырының эң-не бедик культуразының болгаш кылымал өдекшидилгелерни улам-на калбаа-биле ажыглап турарының ачызы-биле чедип алдынган.

Ынчалза-даа көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң көдүрлүүшкүнү амдаа четпес. Хоорайларның көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш чиг-этти хереглээр чоруун хандырары үүрмек бараан ажыл-агыйларга улам-на күш четинер аргажок, бергедеп турар апарган. Улус ажыл-агыйының негелделериндеи, хөгжүп турар үлетпүрден көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өзүлдезиниң темпизи дыка чыдып каап турар.

Көдээ ажыл-агыйда экономикалыг күжү ам-даа хөй болуп турар кулактар болза, бодунуң ажыл-агыйының бараанныг чоруун кудуладырын, ортумак ажылдыг тараачыннарны боттарының соонче хаара тударын оралдажып турар.

Польшада ындыг бергелер-биле демисел амгы үеде эң-не күжениишкинниг чоруп турар. Польшага турган мөлчүкчү аңгыларның эң сөөлгүзү — кулактарны долузу-биле тиилээр төлээде, тараачын ажыл-агыйларны бүдүрүлгечи байдал-биле кооперациялаарынга үндезилээш, демисежири болур. «Амгы үеде ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелинин эң чугула сорулгазы болза, тараачын масса чонну социалистиг тургузуушкунга болдунар-ла аргалар-биле калбаа-биле хаара тудары болур» деп бо чылдың июнь айда болган Польшаның катышкан ажылчын партиязының ТҚ-зының VII пленумунга президент Берут чугаалаан.

Бүдүрүлге кооперативтериниң хөгжүлдезин болгаш чедиишкиннерин бо номнуң сөөлгү бөлүүнде айтып турар. 1951 чылдың шоньнуң 30-де Польшага 3.054 бүдүрүлге кооперативтери турган.

1950 чылда 660 ажыг бүдүрүлге кооперативтериниң гектар бүрүзүнден алган тараа культураларының дүжүдү хуу ажыл-агыйлыгдан 2,5 центнер хөй болган (бүдүрүлге кооперативтери гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 14,7 центнерни, а хуу ажыл-агыйлар гектар бүрүзүнден—12,3 центнерни ажаап алганнар). Ооң-биле чергелештир бүдүрүлге кооперативтери ажаап алган кызылтазынын 67 хуузун, а хуу ажыл-агыйлар — чүгле 34,3 хуузун садыглап турганнар.

Ол-ла чылын кооператив черлеринге колдуг тараа культураларын кижи бүрүзүнге 23,7 центнерни ажылдап үндүрүп турда, а хуу ажыл-агыйлар бир кижиге чүгле 16,1 центнерни онааштыр кылып үндүрүп турган. Ындыг саннарны дыка хөйну көргүзүп болур.

Коллективтиг ажыл-агыйның хуу ажыл-агыйдан ыракта артык күштүүнге бүзүрээр чорук болза, польша тараачыннарны улам-на хаара тудуп турар апарган. Ол артык күштүг чорук болза, чүгле Совет Эвилелинге чораан тараачыннарның чугааларындан эвес, харындаа Польшада туруп турар бүдүрүлге кооперативтериниң дуржулгаларындан тодаргайы-биле херек кырында көстүп турар.

Черни коллективтии-биле тарып болбаазырадырының идезының долу тиилелгези болгаш бүдүрүлге кооперативтеринче эки-туранын принциптери-биле кирер чорук болза, кижини кижи мөлчүүр чорукту узуткап шыдаар болгаш бүгү делегейге үлегер болуп турар Совет Эвилелиышкаш кылдыр социалистиг ниитилелче кирер орукту ажыдып бээр деп чүвени Польшаның ажылчын аңгызы болгаш медерелдиг тараачыннары билип турарлар.

Витольд **КУЧИНСКИЙ.**

АКШ-тың депшилгелиг партиязының соңгулда мурнуу чартыында кампаниязы

НЬЮ-ЙОРК. Депшилгелиг партияның Нью-Йорк штатта салбыры—америк ажылчын партиясының чыл санында болур съездизи августтуң 28-те Нью-Йоркка болган. АҚШ-тың президентизиниң болгаш оралакчы президентизиниң албанынга Холлинэнниң болгаш Басстың кандидатураларын, база Корлисс Ламонтаны АҚШ-тың сенадынче ол съезд ук штаттың соңгулда хосылулары-биле дүүштүр тускай депшидип үндүрген. Съездиге 275 төлээлер олурушкан.

Ламонт съездиге чүве чугаалаан, «демократтыг-даа, республиканчыдаа партияларның реаксылыг, антидемократтыг, политиказын» шүгүмчүлээн.

Съездиниң төлээлери болза, Нью-Йорк штатка соңгулда мурнуу чарыының кампаниязын чорударының планының дугайында илеткелдерни дыннап, чугаалашкан болгаш Корея-да дайынны кандыг-даа чылдактаашкыннар чокка доп-дораан соксадырын негеп турар болгаш чөпшээрежишкен шериг кызыгаарлал шугумунуң талазы-биле дүрген тайынчыдылганы чедип алыр талазыбиле хемчеглерни ап чорударынче Трумэнни кыйгырып турар резолюцияны хүлээп алган.

Америк ажылчын партиянчы баштыны Вито Маркан Тониодан съезд чагаа алган. Маркан Тонио боду съездиге олурждуп шыдавайн барган. «Дайын партиязы деп адатынар эрге дээш бот-боттарының аразында чаржып турар» дээш демократтар биле республиканчыларны Маркан Тонио буруу шаап шүгүмчүлээн.

(СЭТА).

—⊙—

Тайбыңның Пактызы дээш!

ХЕЛЬСИНКИ. Амгы үеде Финляндияда Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанда 800.183 кижи аттарын салган деп демократтыг парлалга медээлеп турар. Кыйгырыг адаанда Хельсинкиниң 121.119 кижизи боттарының аттарын салганнар. Ол болза хоорайның бүгү чурттакчыларының 33 хуузу болуп турар.

(СЭТА).

—⊙—

Бомбей ажылчыннарның ажыл-соксадыышкыны

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң дамчытканын ёзугаар алырга, август 30-де Бомбейниң газ бүдүрүлгелериниң 1400 ажылчыннары амыдырал байдалды экижидерин негевишаан, «олура» ажыл-соксадыышкыны чарлаан.

Бомбей чазак ол ажыл-соксадыышкынын хоойлу ёзугаар болбаан деп чарлаанының соонда ол бүдүрүлгелерни чепсектиг отрядтар ол-ла кежээ бүзээлээн.

(СЭТА).

—⊙—

Тунистиң кара-бажыңында дүвүрээзин

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң медээлеп турары болза, август 29-та дүне Тунистиң хамаатылар кара-бажыңында хоругдаткан 71 кижи кара-бажыңның иштики эжиктерин үрээш, херим иштинге үнүп келгеш чыскаал кылганнар.

Аңаа келген полиция отрядтары хоругдатканнарже карак чажы төгүлдүрер гранаталарны октаан.

Тунистиң кара-бажыңнарының долганы-биле, оларның чамдыктарын Алжирниң кара-бажыңынче чорударынга удурланыышкын кылганнар.

(СЭТА).

—⊙—

Риджуэйниң Англияда барганынга удурланыышкынның киржиичилерин истеп сүрүп турары

ЛОНДОН. Август 28-те Лондонуң полицейжи суду аныяк экономист Томас Дринкуотерни 5 фунт стерлинг төлээр кылдыр шииткен, ону Лондонда америк элчин черинин бажыңының чанынга «дорамчылаан байдалдыг» чоруп турганы дээш буруудадып турар.

Дринкуотерниң херээн Лондонга америк генерал Риджуэйниң келгенинге удурланыышкынның чыскаалының өске киржикчилери-биле кады көрген.

Дайын үезинде Дринкуотер армияга албан хаап турган болгаш лейтенант дужаалдыг чораан. Судка ооң медеглээни болза: «Мен өскедаа элээн хөй төлээлер-биле кады Риджуэйге барып, «Бистиң чуртувуска ындыг хөй америк шериглериниң турар чоруу шын эвес. Бистиң армиявыстың америк генералдың командылалынга турары болгаш Барыын Германияны ам челсеглээри шын эвес-тир» деп медеглээр дээш чораан мен» дээн.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының август 30-де медээлээни болза:

Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле ол черлеринге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны чоруткан.

Август 30-де адыгжы-аңчылар дайынның 3 самолёдун андара аткан.

(СЭТА).

Японияның полицейжи кур корпузунуң Корей дайынында киржип турары

ПХЕНЬЯН. Японияндан алдынган дыннадыларга үндезилээш, Кореяның төп телеграф агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Японияның полицейжи кур корпузунуң бир муң албанчылары корей фронтузунда келген.

Кореяның төп телеграф агентилелиниң дыңнадыында чугаалап турары болза: Японияның полицейжи кур корпузунуң ол бир муң кижизи Гумма, Нагано болгаш Циба префектураларындан (чурттуң административтиг хуваалдазы) чыгдынган кижилер болур. Олар шупту Гумма префектураның Сагамигахарада полицейжи кур корпустуң лагеринге албан эрттиргилээн. Июль 20-де оларны 15 америк офицерлериниң, лисынманчы армияның 150 сержантыларының болгаш америк армияның 90 сержантыларының командылалы-биле корей фронтуже чоруткан. Ол отрядты эгезинден тура-ла корей фронтуже чорудар дээш организастаан болгаш бо чылдың марттан эгелээш ооң бүгү хууда составын америк чепсекти ажыглаарынга өөредип турган. Отрядтың кежигүннери пистолет-биле болгаш «Базук» деп реактивтиг боо-биле чүве адарындан эгелээш танкалар чолаачылаарынга чедир өөрепип алганнар. Лагерьден бичии-даа дөшкаарлап үнерин болгаш төргүлтөрелдери-биле чагаалажырын шыңгыы хоругдап турган. Отрядтың кежигүн бүрүзүн аңаа тускай быжыглап берген америк солдат ийикпе офицер өөредип турган. Кореяда дайынга оларның сонуургалдыы-биле киржирин чедип алыр деп чүткүвүшаан, америк шериг албанныглары болза, ийи ай хире болгаш 60—60 иенни (акшаны) оларга бээр болгаш Кореядан Японияже чана бергенде шериг албанын хостуу-биле каггаш чана бээрин хандырар деп аазап, бүгү күштерин салырынче оларны көгүдүп турганнар. Бир эвес дедир дезип чоруур болза, ындыг кижини доп-дораан боолап каар деп оон-биле кады американнар кыжанып турганнар.

Япон полицейжилерни корей фронтуже чорутканының барымдаазын америк шериглериниң камгалал шугум муң эрттип, Сагамигахарага чедип кээп шыдапкан бир полицейжи бадыткаан. Оон-биле чергелештир полицейжи кур корпустуң солдаттарының бирээзиниң Гумма префектурада бир суурда чурттап турар адазы болза, полицейжи кур корпусту Сагамигахарадан корей фронтуже чорудупканының дугайында медээни оглундан алганын дыннаткан.

Ол отрядты корей фронтуже чорутканының дугайында дыннадыг Сагамигахараның чурттакчыларын ханызы-биле киленнеткен.

Полицейжи кур корпустуң отрядын Сагамигахарадан корей фронтуже чорутканының дугайын бижээн 100 ажыг хуудустарны чоннуң ортузунга тараткан турган. Полицейжи кур корпусту корей фронтуже чорутканынга удурланыышкынның хуралдары хөй-хөй хоорайларга болгаш суурларга болгулаан.

(СЭТА).

Барыын Германияда дайын белеткелдери

БЕРЛИН. Барыын Германияның «Бедише нейесте нахрихтен» деп буржуаз солуну «Бонн 100 муң профессионалдыг солдаттарны дилеп турар» деп дыңнадыг парлап үндүрген.

Боннда Бланкының (бонн чазактың херек кырында шериг министри—**Ред.**) ведомствозунда 200 албан-хаакчыттар—шериг бүгү хевирлериниң офицерлери чораан кижилер болза, европа армиязының барыын-герман кезектерин тургузарынга эргежок чугула кадрларның учёдун эжелеп чагырып турар күрүнелериниң чөпшээрели-биле чорудуп турарлар. 500 муң кижи санныг барыын-герман кезекти тургузарынга кол кадрлар кылдыр 100 муң хире унтер-офицерлер, офицерлер болгаш генералдар негетинип турар деп үстүнде дыңнадыгда чугаалап турар.

Солуннуң оон ыңай айтып турары-биле алырга, 1954 чылда Барыын Германияның девискээринге улуг шериг тудуу боттанган турар. «Мурнундагы бүгү девискээрге 1935 чылдың соонда 750 кижилиг казармалар турган. Федералдыг республиканың амгы, шаандагызынга бодаарга, дыка бичии девискээринге 30 чылдар үезинде турган казармалардан эвээш эвес казармаларны тургузар. Моон ол шериг тудуушкуннарының хемчээлинин дугайын билип ап болур» деп солун бижип турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Албани-совет найыралдың айы

ТИРАНА. Сентябрь 1-ден эгелеп Албани Улус Республикага албани-совет найыралдың айы эгелээн. Ол айны чурттуң хоорайларынга болгаш суурларынга ажылчы чоннарның хөй кижилиг митингилери болгаш хуралдары-биле эгелээр.

«Зери и популлит» солуннуң «Албани-совет найырал делгерезиниң» деп эгелиг мурнуку үүлүнде бижип турары болза:

Албани болгаш совет ийи улустарның акы-дуңмалышкы найыралы бузулбас болгаш мөңге. Чүге дизе, ол найырал албани улустуң бодунуң улуг хостакчызы—Совет Эвилелинге кызыгаар чок өөрүп четиргенин илередип турар. Ол найырал хүннүн-не быжыгып турар. Оон ачызы-биле албани улус бодунуң хосталгазын хандырган болгаш социализм үндезиннерин тургузарының оруу-биле бүзүрелдиг чоруп орар.

Бо чылын албани улус албани-совет найыралдың айын Совет Эвилелиниң ак-сеткилдиг дузаламчызының ачызында боттанган социалистиг тургузуушкуннуң талазыбиле чаа-чаа чедиишкиннер-биле демдеглеп турар. Улам быжыгып турар албани-совет найырал албани улустуң мурнунга чаа-чаа тиилелгелерже орукту ажыдып берип, Албани Улус Республикага социалистиг ниитилелди чедиишкиннiг тургузарынга кайгамчыктыг келир үени тургузуп берип турар деп солун оон ыңай бижип турар.

(СЭТА).

ШӨЙҮНДҮНҮҢ ХАЛДАВЫРЛЫГ ААРЫГЛАРЫ—

аъш-чемден, сугдан болгаш холдарның хирлиинден дамчып нептерээр.

Халдаарының дөстелгелери болза, аарыг чораан болгаш кадык кижилерниң бациллостуг аарыгларындан болур.

Бодуларны болгаш уругларны баш бурунгаар, чогуур өйшаанда тарыдыңар.

Аарыг кижилерни эмнелгеге доп-дораан чедириңер.

Санитар-гигиеналыг нормаларны болгаш корум-чурумну күүсеппишаан, силер бодуларны болгаш долгандыр турар чонну ижин тифинден болгаш дизентериядан камгалаңар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

УРУГЛАРНЫҢ ҚАДЫЫН ҚАМГАЛАҢАР!

ҚЫЖЫҚ ААРЫГ — уругларның амыдыралынга кончуг айыылдыг. Чайын уругларның эмерин соксатпаңар!

ЭМИГ СҮДҮ — кыжык аарыгны болдурбазының болгаш эмнээриниң эң эки аргазы.

Эмиг эмер уругларны эмчиниң томуйлаанын ёзугаар эмзириңер.

Эмзирериңнериң аразында хайындырган сүттү ижиртинер.

Боттарыңарның болгаш уругларыңарның холдарын үргүлчү чуңар. Эмзирер мурнуңарда изиг суг-бире эмиңер чуңар.

Шала кырынче барып ушкан уруглар ойнаар чүүлдерни ыяавыла чуңар.

Уругларны эмин эрттир изирниктир шуглаваңар!

Изиг үеде бичии уругну чиик кылдыр хепкерип, эмчиниң айытканы ёзугаар хүнге, арыг агаарга хөй тудуңар.

Чурттап турар черинерни салгынга каксыңар!

Уругларны, оларның чемин болгаш аяк-савазын халдавырлыг аарыгларның тарадыкчызы — сээктерден камгалаңар.

Бичии уруглар кыжыктап болгаш куза бээрге — доп-дораан эмчиге барыңар!

Тыва областың санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралак чызының, партийжи амыдырал, культура амыдырал болгаш уран-чүүл килдистериниң —3—88; харыысалгалыг секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң —3—68, иштики информация, бухгалтерияның —3—65.

Б01536. Облкүүскомнуң типографиязы.